

ULUSLARARASI

AF ÖRGÜTÜ

RAPORU 2017/18

**DÜNYADA İNSAN HAKLARININ
DURUMU**

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ

Uluslararası Af Örgütü herkesin insan haklarına erişebileceği bir dünya için kampanyalar düzenleyen yedi milyondan fazla kişinin oluşturduğu küresel bir harekettir. Vizyonumuz, herkesin İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve diğer uluslararası insan hakları standartları ile güvence altına alınan haklarına erişmesidir. Uluslararası Af Örgütü hükümetlerden, siyasi ideolojilerden, ekonomik çıkarlardan ve dinlerden bağımsızdır. Gelirlerinin büyük çoğunluğunu üyelik gelirleri ve bağışlar oluşturur.

İlk kez 2018 yılında Uluslararası Af Örgütü tarafından yayımlanmıştır.

Peter Benenson House

1 Easton Street

London WC1X 0DW

United Kingdom

© Amnesty International 2018

İndeks: POL 10/6700/2018

ISBN: 978-0-86210-499-3

Bu kitabın bir katalog kaydı British Library'de bulunmaktadır.

Orijinal dili: İngilizce

Aksinin ifade edildiği durumlar haricinde, bu belgenin içeriği Creative Commons (alıntı, gayriticari, türetilemez, uluslararası 4.0) tarafından lisanslıdır. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Daha fazla bilgi için sitemizdeki izinler sayfasını ziyaret edebilirsiniz: www.amnesty.org

amnesty.org
Bu rapor Uluslararası Af Örgütü'nün 2017 yılındaki çalışmalarını ve takip ettiği konuları belgelemektedir.

Raporda herhangi bir ülke ya da bölge hakkında bir konu başlığı bulunmaması Uluslararası Af Örgütü'nün üzerinde çalıştığı insan hakkı ihlallerinin yıl içerisinde söz konusu yerde olmadığı anlamına gelmez. Ülkeler hakkındaki bölümlerin uzunluğu, Uluslararası Af Örgütü'nün herhangi bir ülke hakkında izlediği konuların kapsamı ve derinliği açısından kıyaslama ölçütü olarak değerlendirilemez.

ULUSLARARASI

AF ÖRGÜTÜ

RAPORU 2017/18

DÜNYADA İNSAN HAKLARININ DURUMU

İÇİNDEKİLER

YILLIK RAPOR 2017/18

Önsöz	viii
Mercek Altında	12
Avrupa ve Orta Asya	15
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	24
Türkiye	34

ULUSLARARASI

AF ÖRGÜTÜ

RAPORU 2017/18

ÖNSÖZ VE BÖLGESEL GENEL BAKIŞLAR

ÖNSÖZ

"İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 70. yılına girerken açıkça görüyoruz ki hiçbirimiz insan haklarımızın güvence altında olduğuna kesin gözüyle bakmamalıyız."

Salil Shetty, Genel Sekreter

2017 yılı boyunca tüm dünyada milyonlarca kişi yükselen şeytanlaştırma politikasının acı sonuçlarını deneyimledi. Bu politikanın nihai sonuçları Myanmar'da Rohingya halkına karşı ordu tarafından düzenlenen korkunç etnik temizlik kampanyasında açıkça görüldü. Bu kampanya yalnızca haftalar içerisinde 620.000 kişinin komşu Bangladeş'e toplu göçüne neden oldu ve bu durum 2017'nin en hızlı büyüyen mülteci krizine dönüştü. Yılsununda, bu insanların geleceği hala belirsizdi ve dünya liderlerinin mülteciler için gerçek çözümler üretmede başarısız kalması umuda yer bırakmadı.

Bu dönem dünyanın kitlesel katliam suçlarına uygun zemin hazırlayan koşulların üzerine gitmede yıkıcı başarısızlığının bir diğer kanıtı olarak tarihteki yerini alacak. Myanmar'da uzun zamandır ikaz niteliğinde işaretler görülmüyordu: büyük çapta ayrımcılık ve tecrit, ırk ayrımına varan bir rejim bünyesinde normalleştirilmişti ve uzun yıllar boyunca Rohingya halkı rutin biçimde şeytanlaştırılmış ve insan onuruna yakışır biçimde yaşamak için gerekli temel koşullardan mahrum bırakılmıştı. Ayrımcılık ve şeytanlaştırmanın kitlesel şiddete dönüşmesi trajik biçimde tanındı ve yıkıcı sonuçları kolaylıkla geri alınamaz.

Rohingya halkına karşı gösterilen dehşet verici adaletsizlik özellikle 2017 yılında belirgin hale gelmiş olabilir ancak liderlerin ve politikacıların belirli grupları kimliklerine dayalı olarak şeytanlaştırma eğilimi tüm dünyada aksetti. Geçen yıl şeytanlaştırma politikaları yaygın hale geldiğinde insan hakları açısından ne derece korkunç sonuçlar doğurduğu bir kez daha görüldü.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 70. yaşına bastığı 2018 yılına girerken açıkça görüyoruz ki hiçbirimiz insan haklarımız güvence altında olduğuna kesin gözüyle bakmamalıyız. Hükümetlerimizi protesto etmek veya eleştirmek için özgürce bir araya gelebileceğimizi kesinlikle varsaymamalıyız. Yaşlandığımızda veya çalışamaz hale geldiğimizde sosyal güvencemiz olacağını, bebeklerimizin temiz ve insan sağlığına uygun hale soluyacakları şehirlerde büyüyeceğini veya gençler olarak mezun olduğumuzda bir ev sahibi olmamızı sağlayacak işler bulacağımızı da kesin görmemeliyiz. İnsan hakları mücadelesi hiçbir zaman ve hiçbir yerde kesin olarak kazanılmaz. Cepheler sürekli değişir, bu nedenle hiçbir zaman rahat olmaya yer yoktur. İnsan hakları geçmişine baktığımızda belki de bu durumun daha net görüldüğü bir zaman olmadı. Ancak, tüm dünyada benzeri görülmemiş zorluklarla karşılaşan insanlar adalet, onur ve eşitliğe karşı duydukları açlığın bitmeyeceğini, sıklıkla ağır bir bedel ödeseler de bunu ifade etmenin yeni ve cesur yollarını bulmaya devam edeceklerini tekrar tekrar gösterdi. 2017 yılında ise bu küresel değerler mücadelesi farklı bir yoğunluk seviyesine ulaştı.

Tüm insanlar için onur ve eşitliği savunan, insan haklarına zemin oluşturan temel değerlere yapılan saldırılar ciddi boyutlara ulaştı. Uluslararası silah ticaretinin ateşlediği çatışmalar siviller üzerinde genellikle kasten dehşet verici sonuçlar üretmeye devam ediyor. Suudi Arabistan'ın ablukasıyla daha ciddi bir boyuta ulaşan Yemen'deki insani felakette veya hükümet ve uluslararası güçlerin, Irak ve Suriye'de kendilerine İslam devleti adı veren silahlı grup

tarafından insan kalkanı olarak kullanılan sivilleri ayırım gözetmeksizin öldürmesinde veya Güney Sudan'da bir mülteci akınına neden olan, uluslararası hukuk kapsamında işlenen suçlarda olduğu gibi, dünya üzerindeki sayısız çatışmada taraflar sivilleri koruma sorumluluğunu yerine getirdikleri izlenimini zaman zaman vermeye dahi çalışmadı.

Varlıklı ülkelerinin liderleri mültecileri hakları olan insanlar yerine giderilmesi gereken sorunlar olarak görerek küresel mülteci krizine sorumluluktan kaçarak ve açıkça görülen bir umursamazlıkla yaklaşmaya devam etti. ABD Başkanı Donald Trump'ın Müslümanların yoğun olduğu çeşitli ülkelerin tüm vatandaşlarına uyrukları temelinde ülkeye giriş yasağı getirme çabaları ise açık bir şekilde nefret içeren bir hareketti. Çoğu Avrupa lideri göçü güvenli ve yasal olarak düzenlemenin getirdiği büyük zorlukla baş etme konusunda isteksiz davrandı ve mültecileri kendi kitalarının kıyılarından uzak tutmak için sarf ettikleri çabada hiçbir şeyin kabul edilemez olmayacağına karar verdi. Bu yaklaşımın kaçınılmaz sonuçları Libya'daki mültecilerin Avrupa liderlerinin tam bilgisi dahilinde şok edici biçimde ihallere maruz kalmasında açıkça görüldü.

Avrupa ve Afrika'nın çeşitli bölümlerinde önemli seçim süreçleri boyunca nefret ve korku atmosferi hakimdi. Avusturya, Fransa, Almanya ve Hollanda'da bazı adaylar özellikle göçmenler, mülteciler ve dini azınlıklara karşı sosyal ve ekonomik endişeleri korku ve suçlamaya dönüştürmeye çalıştı. Kenya'da Ağustos ve Ekim aylarında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerine etnik kimliğin de temel alındığı gözdağı ve şiddet vakaları damgasını vurdu.

Ancak 2017 yılında aynı zamanda insanların kendi hakları ve dünyada görmek istedikleri değerleri savunma konusunda yılmadan çaba gösterdiğine şahitlik edildi. Yeni ve şiddetli tehditler protesto ruhuna yeni soluk kazandırdı. Polonya'da yargının bağımsızlığına yapılan ciddi tehditler çok sayıda insanı sokaklara döktü. Zimbabve'de Kasım ayında on binlerce kişi on yıllardır baskıcı siyasetçi politikalarına karşı verdikleri mücadeleyi devam ettirerek ve 2018 yılında insanların iradelerini özgürce ifade edecekleri gerçek bir seçim yapılmasını talep ederek kararlılıkla yürüyüş yaptı. Hindistan'da yükselen İslamofobi ve Müslümanlar ve Dalitleri linç etme dalgaları "Benim adıma değil" sloganını kullanan insanların öfke ve protestosuyla karşılaştı. ABD merkezli olan ancak tüm dünyada katılım gösterilen büyük Dünya Kadınlar Günü yürüyüşü tarihteki en büyük protestolardan biri haline geldi ve küresel ölçekte #MeToo olgusu cinsel istismar ve tacizin ulaştığı boyutlara dikkat çekmekte başarılı oldu.

Ancak adaletsizlik karşısında sesi çıkarmanın bedeli büyümeye devam ediyor. Türkiye'de 2016 yılında gerçekleşen darbe girişiminin ardından sivil toplama yönelik acımasız ve keyfi saldırı hızla devam etti, aralarında Uluslararası Af Örgütü Türkiye Yönetim Kurulu Başkanı ve Direktörü'nün de bulunduğu binlerce kişiyi etkiledi. Çin "milli güvenlik" adına hükümete muhalif olduğu kabul edilen kişileri ve kuruluşları benzeri görülmemiş biçimde baskı altına aldı. Rusya'daki büyük ve yaygın protestolar sonrasında yüzlerce barışçıl protestocu, izleyici ve gazeteci tutuklandı, birçoğu kötü muameleye, keyfi alıkoymaya ve adil olmayan yargılamalar sonucunda ağır cezalara maruz kaldı. Afrika'nın büyük bölümünde, Angola ve Chad'daki keyfi yasaklardan Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Sierra Leone, Togo ve Uganda'daki sert baskılara kadar, halk protestolarına karşı tahammülsüzlük alarm verici boyutlara ulaştı. Venezuela'da artan enflasyon ve gıda ve tıbbi malzeme kıtlığı karşısında artan halk protestolarına yanıt olarak yüzlerce kişi güvenlik güçleri tarafından keyfi olarak alıkonuldu ve çok daha fazla sayıda kişiye aşırı ve istismar edici güç uygulandı. Mısır'da yetkililer STK'lar kapatılarak veya varlıklarını dondurarak, devlet izni olmadan araştırma yayınlanmasına beş yıla kadar hapis cezası getiren yeni bir yasayı kabul ederek ve gazetecileri ve yüzlerce siyasi muhalifi hapis cezalarına mahkum ederek hükümeti eleştirme özgürlüğünü ciddi biçimde engelledi. Yılsonuna yaklaşırken İran'da 2009 yılından bu yana benzeri görülmemiş bir düzen karşıtı gösteriler dalgası başladı. Güvenlik güçlerinin ateşli silah ve aşırı güç kullanarak silahsız protestocuları

öldürdüğü ve yaraladığı bildirildi. Yüzlerce kişi tutuklandı ve işkence ve diğer kötü muamelelerle ünlü cezaevlerinde tutuldu.

2018 yılı, insan hakları savunucularına koruma ve destek sağlayan ve herkesi insan haklarını savunmaya teşvik eden İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi'nin BM tarafından oybirliği ile kabulünün 20. yılı olacak. Ancak, 20 yıl sonra, insan haklarını savunma görevini üstlenenler hala en ağır sonuçlarla karşılaşılıyor. 2017 yılında Çin'de Nobel Ödüllü Liu Xiaobo'nun trajik ölümü çok sayıda hükümetin insan hakları savunucularını hor görmesinin bir sembolüydü. Xiaobo, Çin yetkililerinin kendisine tıbbi tedavi olanağı sunmayı reddetmesi üzerine 13 Temmuz'da tutuklu halde karaciğer kanserinden hayatını kaybetti.

Bu sırada, milli güvenlik ve terörle mücadele hikayeleri devletin yetkileri ve bireysel özgürlükler arasındaki dengeyi yeniden düzenlemek isteyen hükümetler için bahane olmaya devam etti. Devletler açık bir şekilde insanları terörize etmek için tasarlanan şiddet eylemlerinden korumakla sorumludur, ancak bunu giderek artan biçimde hakları korumak yerine haklar pahasına gerçekleştirdiler. Avrupa yarı daimi güvenlikleştirme durumuna doğru kaymaya devam etti. Örneğin Fransa Kasım ayında, ancak olağanüstü hal hükümlerinin birçoğunu olağan hukuka aktaran yeni bir terörizmle mücadele kanununu kabul ettikten sonra, olağanüstü hali sonlandırdı.

Ancak, insan haklarına yapılan bu saldırıların ciddiyetine rağmen, insan onuru ve eşitlik değerleri için küresel mücadele yaklaşımı ilkeli insanların gücüne karşı baskıcı hükümetin yer aldığı her türlü denkleme reddetmemizi gerektirir. Günümüzde kamusal alanlar genellikle kutuplaşmış uçların çatışmasına sahne oluyor. Polonya ve ABD'de insan hakları güvencelerinin zayıflatılmaması çağrısıyla gerçekleşen büyük protestolar görülmüş olsa da, Varşova'daki büyük ölçekli faşist yürüyüş ve Charlottesville'deki beyaz ırkın üstünlüğü savunan gösteriler insan hakları hususunda etik olmayan politikaları savundu. Çok sayıda ülkede belirli grupları insan haklarından mahrum bırakan istismar edici politikalar ve uygulamalar büyük grupların desteğini aldı.

Günümüzde, en önemli kamusal alanlarımızın birçoğu, ortaya çıkmakta olan zorluklara hitap eden araçların bazı durumlarda tamamen yetersiz kaldığı internet ortamında yer almaktadır. Başta kadınlara yönelik olmak üzere internet ortamında hızla artan tacizler ve azınlıklara karşı nefret suçuna teşvik, sosyal medya şirketlerinin zayıf ve tutarsız müdahaleleri ve hükümetlerin yetersiz tedbirleriyle karşılandı. Kamuoyunu manipüle etme aracı olan "sahte haber" etkisi 2017 yılında yaygın olarak tartışıldı. Gelecekte gerçek ve kurgu arasındaki ayrımı bulanıklaştıran teknolojik olanakların artması olası görülüyor ve bu durum insanların bilgiye erişimi konusunda ciddi soruları akla getiriyor. Bu endişeler, insanların internet üzerinden eriştikleri bilgilerin yalnızca birkaç şirketin kontrolünde yoğunlaşması ve bireyler ve ciddi miktarlarda veriyi kontrol eden şirketler ve hükümetler arasındaki ciddi güç asimetrisi ile birlikte daha ciddi boyutlara ulaşıyor. Sanal ortamda kontrolsüz biçimde nefret ve şiddete teşvik etme potansiyeli de dahil olmak üzere bu durumun kamuoyu davranışlarını şekillendirme kapasitesi çok geniş.

Aralık 2018'de İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 70. yıldönümüne yaklaşırken, önümüzdeki zorluğu açıkça görebiliyoruz. Artık, tüm insanlar için onur ve eşitlik fikrini yeniden talep etme, bu değerleri yüceltme ve bunların politikalar ve uygulamalar için zemin oluşturmasını isteme zamanı geldi. Şeytanlaştırma politikalarının oluşturduğu yapay sınırlar, salt öz menfaat ile hareket eden ve diğerlerinin sorunlarına gözünü kapayan bir insan topluluğunun kaba benzeyen bir vizyonu ile bizi ancak çatışma ve acımasızlığa doğru yönlendiriyor. Dünyada çok sayıda lider kötümle politikalarının gündemi belirlemesine izin verdi ve alternatif bir vizyon geliştirmekte başarısız oldu.

Artık değişim zamanı. Her türlü şeytanlaştırma söylemini reddetmeli ve bunun yerine dayanışma kültürü oluşturmalıyız. Diğer insanlara karşı cömertlik kapasitemize odaklanmalıyız. Tüm insanların ait oldukları toplumlara inşa etmeye katılma hakkını savunmalıyız. Suçlamayı

temel alan zehirli siyasal söylemler için ortam hazırlayan hırslara, öfke ve ötekileştirmeye karşı - temelini insan haklarından alan - yapıcı cevaplar geliştirmeliyiz.

Önümüzdeki yıl bizlere, kendimize nasıl bir toplumda yaşamak istediğimizi sorarak, dönüşümsel bir insan hakları düşüncesine daha da güçlenmiş bir bağlılıkla sahip çıkmamız için hayati bir fırsat sunuyor. Bu fırsatı kaçırmamalıyız.

MERCEK ALTINDA: KEMER SIKMA POLİTİKALARI

“Kendimi yalnız hissediyorum, karanlıkta kalmış, yardım isteyecek kimsem kalmamış gibi... Çocuklarımın bu durumdan nasıl etkileneceği konusunda endişe duyuyorum.”

– Sarah

Birleşik Krallık hükümeti 2012 yılında yasal yardım desteğini kestiğinde, Sarah çocuklarına erişimini ilgilendiren karmaşık bir davada aldığı destekten mahrum bırakıldı. Sarah, hükümetin kemer sıkma politikalarından dünya çapında etkilenen milyonlarca kişiden biri. Fakat kemer sıkma politikalarının genel boyutu ve buna ilişkin istatistikler bu politikaların bireyler ve ailelerin yaşantısı üzerinde gün be gün yarattığı etkiyi görmemize mani olabiliyor.

2008 mali krizinden bu yana kemer sıkma politikası milyonlarca insanın aşına olduğu ve deneyimmediği bir kavram haline geldi. Hükümetin genellikle kamu borcunu azaltmak için kamu maliyesindeki açığı kapatmayı amaçladığı bu uygulama genellikle hükümet harcamalarının kısılmasını içeriyor ve etkisi kimi zaman gıda gibi temel ihtiyaçların fiyatlarını artıran vergi artışlarıyla, sıklıkla en büyük etkiyi en yoksul gruplar üzerinde yaratacak şekilde destekleniyor.

Kemer sıkma bir insan hakları konusudur. İnsanların eğitim, sağlık, barınma, sosyal güvenlik ve diğer ekonomik ve sosyal haklarına erişimlerini etkiler. Aynı zamanda hükümetlerin protestolara ve diğer türlü muhalefete acımasız biçimde karşılık vermesi veya yasal yardım gibi adalete erişimi etkileyen hizmetleri kesmesiyle, medeni ve siyasal hakların ihlal edilmesine de yol açar. Hükümetler, sıklıkla bu hakları göz ardı ediyor ve en büyük yükü yoksulluk içinde yaşayan insanların sırtına bindiren, aynı zamanda toplumun da bir bütün olarak refahını tehdit eden kararlar alıyor. Kemer sıkma küresel bir sorundur. 2017 yılında her bölgeden ülkede, başta ekonomik ve sosyal hakları sınırlandıran yaygın kemer sıkma tedbirleri uygulamaya geçirildi.

Avrupa’da, insanlar Yunanistan, Sırbistan, İspanya ve Birleşik Krallık’ta uygulanan kemer sıkma tedbirlerinin olumsuz etkilerini protesto etmek için sokaklara döküldü. İngiltere’de yapılan araştırmalar sağlık hizmetleri ve sosyal bakım hizmetlerinde yapılan kesintilerin yaklaşık 120.000 kişinin ölümüyle bağlantılı olduğunu gösterdi.

Uluslararası Af Örgütü, seçili ülkelerde kemer sıkma politikalarının sosyo-ekonomik hakların korunması ve kullanılması üzerindeki etkisini araştırıyor. Yapılan ilk araştırma, özellikle yaşlılar, kadınlar ve kız çocukları ve engellilere odaklanarak, İspanya’daki kemer sıkma tedbirlerinin sağlık hakkı üzerindeki etkisini inceliyor. İspanya halk sağlığı sisteminde çalışan bir hemşire Uluslararası Af Örgütü’ne yaptığı açıklamada: “Kesintilerden hepimiz zarar gördük: hemşireler, doktorlar, hastalar, aileler, herkes.” ifadesine yer verdi.

Sahra Altı Afrika’da katma değer vergisi (KDV) gibi tüketim vergilerinin artırıldığı bir dönemde yoksullar ve sosyal refaha yönelik yardımların bütünüyle kesilmesi en çok yoksulluk içinde yaşayan kesimi etkiledi. Uluslararası Para Fonu (IMF), 2012 yılında böylesi bir yaklaşımın her zaman uygun olmadığı ve hizmetlerin ödenmesi için gerekli ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebileceğini kabul etmesine rağmen Botsvana, Burundi, Mauritius, Mozambik, Namibya ve Togo’nun aralarında bulunduğu ülkelere kemer sıkma tedbirlerini uygulamaya devam

etmeleri "önerisini" sürdürdü. Kuzey Afrika'da Cezayir petrol fiyatlarındaki düşüşe karşı 2017 büççesinde önemli harcama kesintileri gerçekleştirdi ve aynı zamanda KDV'yi %2'den %19'a çıkardı. IMF'nin kredi politikaları Mısır hükümetinin temel ürünlerin ve hizmetlerin fiyatlarını artırmasıyla da sonuçlandı.

Brezilya'da 2016 yılının sonunda daha önce benzeri görülmemiş bir biçimde 20 yıllık mali harcama limiti uygulama kararı hem ülke içinde hem de ülke dışında şiddetli eleştirilere hedef oldu. BM Aşırı Yoksulluk ve İnsan Hakları Özel Raportörü ilgili tedbiri eleştirerek: "Mantık, ekonomik ve sosyal hakların kademeli olarak gerçekleştirilmesinin imkansız hale gelmesinin neredeyse kaçınılmaz olduğunu gösteriyor" dedi.

Asya Pasifik ve Orta Doğu bölgelerindeki ekonomiler de kemer sıkma tedbirlerinden benzer şekilde etkilendi. 2017 yılında, Endonezya, Moğolistan ve Sri Lanka'da kamu harcamalarında kesinti yapıldı. Kaynak zengini Katar ve Suudi Arabistan'da dahi ekonomik verimlilik sosyal korumanın önüne konularak kamu açığı kapatma hamleleriyle bütçede küçülmeye gidildi.

Uygun sosyal güvenlik ağları bulunmadığında, bu tür tedbirler hükümetlerin insan hakları yükümlülüklerini ve aynı zamanda 2030 Küresel Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ve içeriğindeki 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi kapsamındaki taahhütlerini ihlal etmesi riskini taşıyor.

İleriye dönük olarak, kısa vadede dahi bazı yorumcular bir "kemer sıkma kıyametinin" gerçekleşeceğini öngörüyor. Özellikle Güneydoğu Asya ve Sahra Altı Afrika gibi bölgelerin bu durumdan olumsuz etkileneceği tahmin ediliyor. Yayınlanan bir raporda önümüzdeki üç yılda dünya üzerindeki tüm ülkelerin üçte ikisinden fazlasının ve 6 milyardan fazla insanın kemer sıkmadan etkileneceği, küresel Gayrisafi Yurtiçi Hasıla'nın %7'sinin yok olacağı öngörülmüyor. İnsan maliyetinin ise 2,4 milyonu düşük gelirli ülkelerde olmak üzere milyonlarca kişinin işten çıkarılması ve alternatif iş olanaklarının büyük oranda azalmasını içereceği tahmin ediliyor.

Hükümetler nasıl yanıt vermeli ve insan hakları yükümlülüklerini yerine getirmek için ne yapmalı? Bu yükümlülükler kemer sıkma politikalarını yasaklamaz, ancak hükümetlerin ekonomik ve mali kararlar alırken diğer seçenekleri de değerlendirmesini gerektirir. Hepsinden öte, insan hakları bu tür kararları alırken hükümetlerin hesap verebilirliğinin altını çizer. Hak sahipleri kemer sıkmayla karşılaştığında hükümetlerine şu kilit soruları sormalı: Hangi denetim aşamaları uygulandı? Süreç ne derece katılımcı ve şeffaftı? Başta sosyal ve ekonomik açıdan en çok etkileştirilmiş gruplar üzerindeki etkiler olmak üzere hangi potansiyel etkiler dikkate alındı ve hangi hafifletme tedbirleri uygulamaya kondu?

İnsan hakları standartları, hiç kimsenin onurlu bir yaşam sürmek için gerekli asgari güvenlik seviyesinin altına düşmemesini sağlayan tedbirlerin uygulanmasını gerektirir. Ne yazık ki, bu koşul en büyük ekonomilerde bile rutin olarak göz ardı ediliyor, zira evsizlerin ve aşevlerinin sayısının giderek artması da buna işaret ediyor; refah fonlarındaki kesintilere sivil toplum örgütleri ve topluluklar insanların aç kalmasını önlemek için devreye girerek karşılık veriyor.

Çok sayıda milli bütçenin baskı altında olduğu şüphe götürmeyen bir gerçek. Fakat hükümetler insan hakları hukuku kapsamında yapmakla yükümlü oldukları gibi kendi tasarruflarındaki tüm potansiyel kaynakları en yüksek seviyede değerlendiriyor mu? Kasım 2017'de yayınlanan "Cennet Belgeleri" adı verilen belgeler tüm dünyada vergi kaçakçılığı ve agresif bir şekilde vergiden kaçınmanın ne denli büyük boyutlara ulaştığını ortaya çıkararak, hükümetlerin yasal boşlukları kapatma ve ihlalleri izleme ve yönetme konusunda sistemli biçimde başarısızlığa uğradığını gösterdi. Yalnızca Brezilya'nın vergiden kaçınma neticesinde yılda 80 milyar dolar kaybettiği (ki bu durum 20 yıllık harcama limiti ihtiyacının yerindediğini sorgulatmaktadır) ve vergiden kaçınma olmasaydı Afrika ülkelerinin tamamının yılda en az aynı tutarı geri alabileceği tahmin ediliyor. 2017 yılında yapılan bir çalışma, iyi bilinen vergi cennetlerine ek olarak, aralarında İrlanda, Hollanda, Singapur, İsviçre ve Birleşik Krallık'ın bulunduğu ülkelerin de diğer ülkelerdeki insanların vergiden kaçınmasını kolaylaştırdığını gösterdi. Küresel ölçekte, yıllık rakamın 10 trilyon doları bulmuş olabileceği tahmin ediliyor.

Olağanüstü zamanlarda radikal alternatiflerin değerlendirilmesi gereklidir. 2017 yılı boyunca bazı fikirler ilgi görmeye başladı. Bu fikirler arasında - hali hazırda bazı ülkelerde pilot uygulaması yapılan - koşullardan bağımsız olarak herkesin yaşamını idame ettirmeye yeterli parasının olmasını taahhüt eden evrensel temel gelir uygulaması yer alıyor. Diğer bir öneri ise devletin tüm kilit temel hizmetleri pazara bırakmak yerine kendisinin ödemesini içeriyor. Tabii ki bu fikirler de eleştiriye açık: Para nereden gelecek? Çalışabilecek durumda olan insanları da devlet üzerinden yaşamaya teşvik edecek mi? Yine de, bu fikirlerin savunucuları toplumlar için uzun vadede potansiyel sosyal ve ekonomik maliyet tasarruflarına ve en sıkıntılı dönemlerde dahi hiç kimsenin arkada bırakılmaması gerektiği düşüncesini kabul etme ihtiyacına dikkat çekiyor. Hükümetler bu fikirleri insan hakları yükümlülüklerini yerine getirmenin olası yolları olarak ciddi biçimde değerlendirmeli.

Kemer sıkma dünya çapında etki yaratmaya devam ederken, bireyler ve topluluklar da kemer sıkmaya karşı koyuyor ve insan haklarını savunuyor. Bu insanların seslerine ve dile getirdikleri alternatif vizyona kulak asılmalı.

AVRUPA VE ORTA ASYA BÖLGESİNE GENEL BAKIŞ

Sivil topluma ait alan Avrupa ve Orta Asya bölgesinde küçülmeye devam etti. Doğu Avrupa ve Orta Asya'da insan haklarına karşı düşmanca söylemler hala yaygındı. Yetkililer sıklıkla insan hakları savunucuları, aktivistler, medya ve siyasi muhalefeti hedef alıyordu. Bölge genelinde, örgütlenme özgürlüğü ve barışçıl toplanma hakkı, düşünce ve ifade özgürlüğü saldırıya uğradı. Halk gösterilerine kısıtlayıcı tedbirler ve polis tarafından aşırı güç uygulanmasıyla karşılık verildi. Hükümetler güvenlik gerekçesiyle insanların haklarını orantısız biçimde sınırlayan bir dizi terörizmle mücadele tedbiri uygulamaya devam etti. Milyonlarca insanın ekonomik, sosyal ve kültürel haklarına erişimlerinde gerileme yaşandı ve bu durum sosyal korumanın zayıflaması, eşitsizlik ve sistematik ayrımcılığın artmasıyla sonuçlandı. Devletler mültecilere ve göçmenlere yönelik koruma sorumluluklarını yerine getirmede defalarca başarısız oldu. Kadınlar ve kız çocukları işkence ve diğer kötü muamele de dahil olmak üzere sistematik insan hakkı ihlallerine ve yaygın bir şekilde toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalmaya devam etti. Azınlıklara yönelik ayrımcılık ve damgalamanın yaygın olarak sürmesi nedeniyle azınlık grupları taciz ve şiddete uğramaya devam etti. Bazı siyasi suçlular salıverildi.

2017 yılında, Uluslararası Af Örgütü'nün neredeyse 60 yıllık tarihinde ilk defa bir şubesinin hem yönetim kurulu başkanı hem de direktörü düşünce mahkumu oldu. Haziran ayında Uluslararası Af Örgütü Türkiye Yönetim Kurulu Başkanı Taner Kılıç tutuklandı. Temmuz ayında "İstanbul 10" olarak bilinen ve aralarında Uluslararası Af Örgütü Türkiye Direktörü İdil Eser'in de bulunduğu 10 insan hakları savunucusu İstanbul'da rutin bir çalışmaya katıldıkları sırada gözaltına alındı. "İstanbul 10" ve Taner Kılıç daha sonra terörle ilgili suçlardan yargılanmaya başladı; tutuklanmaları Temmuz 2016'da gerçekleşen darbe girişiminden sonra sivil topluma yönelik geniş ölçekli baskıların bir parçasıydı. Yıl sonunda "İstanbul 10" tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştı ancak Taner Kılıç hala tutukluymdu. Savcı aleyhlerinde suçlu olduklarını gösteren kanıtlar sunmakta başarısız olsa da 15 yıla kadar hapis cezası olan absürt suçlamalarla yargılanıyorlardı ve ciddi tehlike altındaydılar.

Türkiye'de muhalif seslerin susturulması Avrupa ve Orta Asya genelinde sivil toplumun sahip olduğu alanı daraltma yönündeki daha geniş bir yaklaşımın parçasıydı. İnsan hakları savunucuları büyük zorluklarla karşılaştılar ve özellikle örgütlenme ve toplanma özgürlükleri saldırı altındaydı.

Doğuda, insan haklarına karşı düşmanca bir söylem hakimdi ve sıklıkla insan hakları savunucuları, siyasi muhalefet, protesto hareketleri, yolsuzluk karşıtı kampanyacılar ve cinsel azınlıkların bastırılmasıyla sonuçlandı. Bu düşmanca söylem aynı zamanda batıya da kaydı ve ilk kez Macaristan'da yabancı finansman alan STK'ları etkili biçimde damgalayan bir kanunun kabul edilmesiyle mevzuattaki yerini aldı.

Barselona, Brüksel, Londra, Manchester, Paris, Stockholm, St. Petersburg ve Türkiye'nin farklı yerlerinde gerçekleşen şiddetli saldırılar ölüm ve yaralanmayla sonuçlandı. Buna yanıt olarak hükümetler güvenlik gerekçesiyle insanların haklarını orantısız biçimde sınırlandıran bir dizi terörle mücadele tedbirini uygulamaya devam etti.

Milyonlarca insanın ekonomik, sosyal ve kültürel hakları engellendi. Bu durum çok sayıda ülkede sosyal korumanın zayıflaması, eşitsizlik ve sistematik ayrımcılığın şiddetlenmesiyle sonuçlandı. Yüksek yoksulluk seviyelerinden en çok etkilenenler, kadınlar, çocuklar, genç veya

düşük ücretli çalışanlar, engelliler, göçmenler ve sığınmacılar, etnik azınlıklar ve emekliler ile yalnız yaşayanlar oldu.

Bölgede hükümetler mültecilere ve göçmenlere karşı sorumluluklarını yerine getirmede tekrar tekrar başarısız oldu. AB'ye gelen düzensiz mülteci ve göçmen sayısı, büyük oranda Libya yetkilileriyle ülkede mahsur kalanların maruz kaldığı ihlalleri göz ardı eden ve hatta bunlara katkıda bulunan işbirliği anlaşmalarının bir sonucu olarak, yılın ikinci yarısında ciddi biçimde azaldı. AB'ye ulaşabilenler ise hayatlarının veya özgürlüklerinin tehlike altında olduğu Afganistan gibi ülkelere zorla geri gönderilme tehlikesiyle karşı karşıya kaldı.

BM Güvenlik Konseyi'nde Rusya, Suriye hükümetini savaş suçları ve insanlığa karşı suçların sonuçlarından korumak amacıyla dokuzuncu defa veto hakkını kullandı. Rusya'nın veto hakkını düzenli olarak kullanması savaş suçlarına göz yumulmasıyla özdeşleşti ve Suriye savaşında tüm tarafların ceza almadan hareket etmesine, en büyük bedeli ise sivililerin ödemesine neden oldu.

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

Doğu Avrupa ve Orta Asya'da sivil toplum çeşitli taciz ve kısıtlamalarla karşılaştı. Belarus ve Rusya'da onlarca kişi barışçıl aktivizm faaliyetleri nedeniyle tutuklandı ve düşünce mahkumu oldu; medyaya, STK'lara ve kamusal toplanmalara uygulanan yasal sınırlamalar devam etti.

Tacikistan'da düşünce ve ifade özgürlüğünü engelleyen ortam, yetkililerin muhalif sesleri susturmak amacıyla kapsamlı kısıtlamalar uygulamasıyla daha da kötüleşti. Polis ve güvenlik güçleri gazetecilerin gözünü korkuttu ve onları taciz etti. İnsan hakları avukatları keyfi tutuklamalar, siyasi amaç güden yargılamalar, sert hapis cezaları ve tacize maruz kaldı.

Kazakistan'da gazeteciler ve aktivistler siyasi amaç güden yargılamalar ve saldırılarla karşılaştı. Bağımsız medyayı hali hazırda neredeyse tamamen baskılamış olan yetkililer internet ve sosyal medyada muhalif sesleri susturmak için detaylı ve saldırgan yöntemler kullandı. Azerbaycan'da muhalif seslere karşı özel bir siber kampanya başlatıldı.

Özbekistan hükümeti yurtiçinde ve yurtdışındaki vatandaşlarına yönelik yasadışı bir şekilde gözetim gerçekleştirdi - gazeteciler ve aktivistler için düşmanca bir ortamı destekledi, Avrupa'da Özbekistan uyruklu kişiler için korku ortamı oluşmasına sebep oldu. İnsan hakları savunucuları ve gazeteciler polis merkezlerine ifadeye çağırılmaya, ev hapsine mahkum edilmeye ve yetkililer tarafından dövülmeye devam etti.

Kırım'da fiili yetkililer muhalif görüşleri bastırmaya devam etti. Yarımadanın Ruslar tarafından işgali ve yasadışı ilhakına karşı çıkan Kırım Tatar topluluğu liderleri sürgün veya hapis cezası ile karşı karşıya kaldı.

Türkiye 2016 yılındaki darbe girişiminin ardından hükümeti eleştirdiği düşünülen on binlerce kişiyi gözaltına aldı. Ana akım medyada hükümet eleştirileri büyük oranda son buldu. 100'den fazla gazeteci - bu sayı diğer ülkelerdeki tutuklu gazeteci sayısından daha fazladır - gerçek dışı suçlamalarla aylar boyunca tutuklu kaldı.

Doğu Avrupa ve Orta Asya'daki başlıca olumlu gelişmeler arasında, özellikle de Özbekistan'da, düşünce mahkumları ve diğer uzun süreli tutukluların salıverilmesi yer aldı. Azerbaycan'da bazı düşünce mahkumları serbest bırakıldı, fakat bitmek bilmeyen baskı politikası nedeniyle yerlerine yenileri geldi. Rusya'da düşünce mahkumu Ildar Dadin - Rusya'nın toplanma hakkına uyguladığı acımasız sınırlamaların yinelenen ihlalini suç kabul eden yeni bir yasa uyarınca mahkum edilen ilk ve şimdiye kadar tek kişi - salıverildi ve Anayasa Mahkemesi kararı ile aklandı.

KISITLAYICI KANUNLAR

Avrupa ve Orta Asya genelinde kısıtlayıcı kanunlar kabul edildi. 2012 yılında Rusya'nın kabul ettiği benzer bir yasadan ilham alan Macaristan yurtdışı finansmanlı kuruluşların şeffaflığı hakkında, yurtdışından 24.000 €'dan fazla doğrudan veya dolaylı finansman alan STK'ların "yurtdışı finansmanlı sivil kuruluş" olarak yeniden tescil edilmesini ve her belgeye bu sıfatı eklemesini gerektiren bir yasayı uygulamaya koydu. Bu hamleye son derece damgalayıcı hükümet söylemleri eşlik etti. Ukrayna ve Moldova'da benzer mevzuatlar masaya getirdi, Moldova'da sivil toplum ve uluslararası örgütlerin itirazları sonrasında geri çekildi.

Kasım ayında milletvekilleri yargının bağımsızlığını tehdit eden ve adil yargılanma hakkı ve diğer hakları tehlikeye atan iki yasa değişikliğini oyladıklarında tüm Polonya'da büyük ölçekli protestolar yapıldı. Polonya Cumhurbaşkanı Andrzej Duda Temmuz ayında değişiklikleri veto etti fakat Eylül ayında bunları yeniden düzenleyerek parlamentoya sundu.

ÖRGÜTLENME VE TOPLANMA ÖZGÜRLÜĞÜ

Doğu Avrupa ve Orta Asya'da yetkililer barışçıl protestoları engelledi. Rusya'da Mart ayında ülke genelinde gerçekleşen yolsuzluk karşıtı kitlesel protestolar sırasında polis aşırı güç kullandı ve Rusya başkent Moskova'da ve ülkenin diğer noktalarında aralarında muhalefet lideri Aleksei Navalny'nin de bulunduğu yüzlerce barışçıl protestocu da dahil ülke çapında bine yakın protestocuyu tutukladı. Haziran ayında ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in doğum günü olan 7 Ekim tarihinde ülke genelinde gerçekleşen yolsuzluk karşıtı protestolar sırasında yine yüzlerce kişi tutuklandı ve kötü muameleye maruz kaldı.

Kazakistan'da yetkililerin önceden iznini almadan barışçıl gösteriler düzenlemek ve bunlara katılmak suç kabul edilmeye devam etti. Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te ifade özgürlüğünün engellenmesini protesto etmek amacıyla düzenlenen barışçıl bir gösteriye polis müdahale etti ve bazı göstericileri tutukladı. Belarus'ta yetkililer işsizler için vergi uygulamasını protesto eden kitlesel gösterileri şiddet kullanarak bastırdı.

Polonya'da kanunda ayrımcılık içeren bir düzenlemenin yapılmasıyla belirli gösterilere yasak getirildi ve hükümet yanlısı toplantılar desteklendi. Hükümet politikalarına karşı gösterilere katılan kişiler yargılandı, kanun uygulayıcılar ve karşı siyasi görüşten kişiler tarafından taciz edildi ve barışçıl toplanma özgürlüğü haklarından mahrum bırakıldı.

Batı Avrupa'da bazı ülkelerde halk protestoları bir dizi kısıtlayıcı tedbir ve ihlallerle karşılandı. Almanya, Fransa, Polonya ve İspanya'da, kısıtlayıcı politikaları veya insan hakkı ihlallerini protesto amaçlı halk gösterilerine hükümetlerin yanıtları arasında kamusal alanların kapatılması, polis tarafından aşırı güç kullanılması, barışçıl protestocuların polis kordonuna alınması, gözetim ve idari ve cezai yaptırımlarla tehdit yer aldı. Fransa hükümeti insanların gösterilere katılmasını önlemek için halk gösterilerini yasaklayan ve hareket özgürlüğünü sınırlandıran acil durum önlemlerine sığınmaya devam etti.

Ekim ayında Katalonya bağımsızlık referandumunun düzenlenmesini önleme emri alan İspanya güvenlik güçleri göstericilere karşı gereksiz ve orantısız güç kullandı, yüzlerce kişiyi yaraladı. Polisin barışçıl göstericileri dövdüğüne ilişkin kanıtlar mevcuttu.

TERÖRLE MÜCADELE VE GÜVENLİK

Batı Avrupa'da orantısız ve ayrımcı terörle mücadele kanunları hızla uygulamaya koyulmaya devam etti. Mart ayında AB Terörle Mücadele Direktifinin kabul edilmesi, devletler Direktifi iç hukukuna aktaracağından, bu tür tedbirlerin 2018 yılında artmasına neden olacak

Özellikle Türkiye'de fakat aynı zamanda Batı Avrupa'da kanunda yer alan geniş terörizm tanımları ve terörle mücadele kanunlarının - insan hakları savunucuları, çevre aktivistleri,

mülteciler, göçmenler ve gazeteciler dahil - geniş grupları kapsayacak şekilde yanlış uygulanması - devam etti. Fransa, İspanya ve Birleşik Krallık'ın aralarında olduğu ülkelerde internet ve sosyal medyada ifade edilen görüşleri nedeniyle aktivistlerin ve sivil toplum gruplarının yargılanması amacıyla terörizmin "övülmesini" veya "savunulmasını" yasaklayan belirsiz kanunlar kullanıldı.

Fransa'da yaklaşık iki yıldır devam eden olağanüstü hal Kasım ayında sonlandırıldı. Eylül ayında, Fransa olağanüstü hal boyunca izin verilen tedbirlerin birçoğunu olağan hukuka aktaran yeni bir terörle mücadele kanununu kabul etti.

Şiddetli saldırıların faili olduklarından şüphelenilen kişileri soruşturmak ve yargılamak yerine çoğu devlet, herkesin haklarını sınırlandıran idari kontrol tedbirlerini uygulamaya geçirdi ve bunları genellikle dini görüş veya kurumlarla bağlantılı belirsiz gerekçelere dayalı olarak uyguladı. Aralarında Fransa, Hollanda ve İsviçre'nin bulunduğu bazı ülkelerde suçlama veya yargılama olmadan tutuklama yapılması önerildi; Bavyera, Almanya'da uygulamaya geçirildi.

Çok sayıda AB üye devleti mülteci krizi ve terörizmle ilgili tehditler arasında bağlantılar kurmaya çalıştı. Macaristan'da bir mahkemenin Kıbrıs'ta yaşayan Suriye uyruklu "Ahmed H" aleyhindeki gerçek dışı terörizm suçlamalarına dayanarak verdiği kararı iptal edilmiş olsa da, Ahmed H, yeniden yargılama süreci başlarken hala tutukliydu. Yılsonunda yargılama devam ediyordu. Ahmed H, sınır polisiyle gerçekleşen çatışmalar sırasında taş atmak ve megafonla kalabalığa seslenmek nedeniyle "terör eylemi" suçundan hüküm giymişti.

Avrupa ve Orta Asya'da bazı devletler terörizm bağlantılı faaliyetler veya "radikal" faaliyetler için potansiyel bir tahrik gücü olarak gördükleri çevrimiçi faaliyetlere odaklandı. Birleşik Krallık internette "terörizm bağlantılı" içeriğin tekrar eden biçimde görüntülenmesine 15 yıla kadar hapis cezası verilmesini önerdi. Fransa'da benzer tedbirler hali hazırda mevcuttu ve anayasaya aykırı kabul ediliyordu.

Doğu Avrupa ve Orta Asya'da hükümetlerin terörizm ve aşırıcılığın getirdiği fiili veya algılanan tehditlere verdiği yanıt tanıdık bir yol izledi. Şüpheliler sıklıkla ve hızlıca işkence ve diğer kötü muamele tehlikesi altında oldukları yerlere iade ve sevk edildi, uluslararası hukuka aykırı olarak zorla geri gönderildi. Rusya'nın Kuzey Kafkasya bölgesinde, güvenlik operasyonları bağlamında zorla kaybetme, yasadışı alıkoyma, gözaltındakilere işkence ve diğer kötü muameleler ve yargısız infazlar bildirildi. Rusya işgalindeki Kırım'da fiili yetkililer her tür muhalifi yakından izledi ve Kırım Tatar topluluğunu aşırıcılık ve terörle mücadele mevzuatı kapsamında keyfi olarak hedef almaya devam etti.

MÜLTECİLER VE GÖÇMENLER

2017 yılı boyunca 171.332 mülteci ve göçmen Avrupa'ya ulaştı, bu sayı 2016 yılında 362.753'tü. Bu düşüşün sebebi temel olarak AB devletlerinin Libya ve Türkiye ile işbirliğiydi. En az 3.119 kişi Avrupa'ya ulaşmak için Akdeniz'i geçmeye çalışırken hayatını kaybetti. AB devletleri, göçmenleri ve korumaya ihtiyaç duyanları, menşe ve geçiş ülkelerinde kötü muamele, işkence ve diğer ihlallere açık bırakan politikalar aracılığı ile düzensiz girişleri durdurma çabalarını yoğunlaştırdı ve geri göndermeleri artırdı.

Yardım, ticaret ve diğer unsurlardan faydalanan Avrupa hükümetleri - mültecilere ve göçmenlere yönelik yaygın ve sistematik ihlallerin belgelendiği yerler dahil olmak üzere - geçiş ülkelerini, insan haklarını yeterince taahhüt altına almadan, daha katı sınır kontrol tedbirleri uygulamaya teşvik etti ve bu konuda destekledi. Bu durum binlerce mülteci ve göçmeni yeterli korumaya sahip olmadıkları ve ciddi insan hakkı ihlallerine maruz kaldıkları ülkelerde mahsur bıraktı.

Orta Akdeniz'de, geçmiş yıllarla kıyaslandığında en çok 2017'nin ilk yarısında kurtarma operasyonu gerçekleştiren STK'lar, yorumcuların ve siyasetçilerin saldırısına uğradı,

itibarsızlaştırıldı ve İtalyan yetkilileri tarafından uygulanan yeni kurallar ile faaliyetleri sınırlandırıldı.

Rusya, Avrupa ve Orta Asya'daki diğer ülkeler gibi, sığınmacıları ve mültecileri işkence ve diğer kötü muamele tehlikesi altında oldukları ülkelere geri göndermeye devam etti.

AVRUPA'NIN LIBYA İLE İŞBİRLİĞİ

Avrupa'ya deniz yoluyla gelen mültecilerin ve göçmenlerin büyük bölümünün Libya'dan çıkış yapması nedeniyle, başta İtalya olmak üzere AB ve Avrupa hükümetleri Libya sahil güvenliği ve ülkedeki diğer aktörlerle işbirliği yaparak bu rotayı kapatmaya çalıştı. Özellikle Libya Sahil Güvenlik ve Yasadışı Göçle Mücadele Genel Müdürlüğü (DCIM) olmak üzere ciddi insan hakkı ihlallerinden sorumlu Libya yetkilileriyle bir dizi işbirliği anlaşması yapıldı.

İtalya ve diğer hükümetler bu anlaşmalara kilit insan hakları güvencelerini eklemedi ve işbirliği yaptıkları kurumların mültecilere ve göçmenlere karşı işkence ve gasp da dahil olmak üzere uyguladıkları hak ihlallerine gözlerini kapadı. Avrupa ülkelerinin eylemleri giderek daha fazla sayıda kişinin durdurulmasına veya yakalanmasına neden oluyordu. Bu şekilde başta İtalya olmak üzere Avrupa hükümetleri kendi uluslararası yükümlülüklerini ihlal ediyor ve sponsor oldukları ve işbirliği yaptıkları Libya yetkililerinin gerçekleştirdiği ihlallerde suç ortağı oluyordu.

AB-TÜRKİYE GÖÇ ANLAŞMASI, YUNANİSTAN'DAKİ DURUM

Mart 2016'da imzalanan AB-Türkiye göç anlaşması uygulamada kaldı ve AB topraklarına ve AB'de sığınmaya erişimi sınırlandırmaya devam etti. Anlaşma "güvenli geçiş ülkesi" olduğu bahanesiyle sığınmacıların Türkiye'ye geri gönderilmelerini amaçlıyordu. Avrupa liderleri Türkiye'nin, 2016'daki darbe girişiminden bu yana mülteciler için daha da güvensiz bir yer haline gelmiş olmasına rağmen, AB'dekine eşdeğer bir şekilde koruma sağladığı yönündeki hikayeyi anlatmaya devam etti. Türkiye'de olağanüstü hal kapsamında usuli güvencelerin kaldırılması mültecilerin, ciddi insan hakkı ihlalleriyle karşılaşma tehlikesi altında oldukları ülkelere zorla geri gönderilmeleri riskini artırdı.

2017 yılı boyunca bu anlaşma binlerce kişinin fiilen hapisaneye dönüştürülen Yunanistan adalarında aşırı kalabalık, bakımsız ve güvensiz koşullarda beklemesine neden oldu. Göçmenler ve sığınmacılar burada aylarca sığınma başvurularının işleme konulmasını bekledi. Bazıları korkunç nefret cinayetlerinin mağduru oldu. 2016 ile kıyaslandığında, özellikle bu anlaşma nedeniyle Yunanistan adalarına gelişlerde ciddi azalma yaşandı, ancak yaz aylarında yaşanan göreceli artış adaların zaten yetersiz durumdaki kapasitesini daha da zorladı. Aralık ayında yaklaşık 13.000 sığınmacı adada belirsiz koşullarda bekliyordu.

Bu sırada Yunanistan adalarında ve anakarasındaki kabul koşulları yetersiz olmaya devam etti, çoğu insan kış koşullarına uygun olmayan çadırlarda uyumak zorunda kaldı, kadınlar ve kız çocukları güvensiz kamplarda savunmasız haldeydi.

Yıl boyunca Yunanistan'ın en yüksek idari mahkemesi Türkiye'nin mülteciler için güvenli olduğunu kabul eden Yunanistan iltica yetkililerinin kararlarını destekleyerek adalardan Türkiye'ye geri göndermelerin önünü açtı. Kasım ayında, AB-Türkiye anlaşmasının kabulünden sonra ilk defa, Türkiye'nin kendisi için güvenli olduğu gerekçesiyle bir Suriyeli sığınmacı Türkiye'ye geri gönderildi.

YENİDEN YERLEŞTİRME PROGRAMLARI

Sığınmacıların büyük çoğunluğunu kabul eden ön saftaki ülkelere dayanışma sınırlı kaldı. Avrupa ülkeleri Eylül 2015'te kabul edilen acil durum yer değiştirme programı kapsamında Yunanistan ve İtalya'dan almayı kabul ettikleri sayıda sığınmacının yeniden yerleştirilmesinde başarısız oldu. Kasım itibarıyla Avrupa devletleri yasal taahhütlerinin yalnızca %32'sini

gerçekleşmişti. 2017 sonunda Yunanistan'dan 66.400 sığınmacıdan 21.703'ü ve İtalya'dan 35.000 civarı sığınmacıdan 11.464'ü yeniden yerleştirilmişti.

Bu konuda en başarısız olan ülkeler arasında Polonya ve Macaristan vardı, her iki ülke de yıl boyunca İtalya ve Yunanistan'dan tek bir sığınmacı dahi almayı reddetti.

Avrupa Adalet Mahkemesi Slovakya ve Macaristan'ın zorunlu mülteci yeniden yerleştirme programı hakkındaki şikayetini reddetti. Avrupa Komisyonu ise Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'ne karşı yeniden yerleştirme yükümlülüklerini yerine getirmemeleri sebebiyle ihlal incelemeleri başlattı.

SIĞINMAYA ERİŞİMİ ENGELLEME VE GERİ İTMELER

Macaristan AB hukukunu ciddi biçimde ihlal ederek, ülkede düzensiz durumdaki tüm kişilerin geri itilmesine izin veren bir mevzuatı kabul etti ve sığınmacıların otomatik olarak gözetim altına alınmasını uygulamaya geçirdi. Yetkililer sınıra ulaşan sığınmacıları konteynerlere kilitledi. Macaristan'ın mülteciler, sığınmacılar ve göçmenlerin haklarını sistematik biçimde ihlali aynı zamanda, her iş günü yalnız 10 yeni iltica başvurusunun yapılabildiği iki operasyonel sınır "geçiş bölgesi" ile sınırlandırılarak erişimin ciddi biçimde engellenmesini de içeriyordu. Bu uygulama binlerce kişinin Sırbistan'da standartların altındaki kamplarda, evsiz kalma ve Makedonya ve Bulgaristan'a zorla geri gönderilme tehlikesi altında kalmasına neden oldu.

AB dış sınırlarında, Bulgaristan, Yunanistan, İspanya ve Polonya'dan kaynaklı hak ihlalleri ve geri itmeler devam etti. Polonya hükümeti, Polonya ve Belarus sınırında olağan bir uygulama olan geri itmeleri yasallaştıran bir yasa önerisi teklif etti. Kilit bir kararlar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, iki göçmenin İspanya toprağı olan Melilla'dan Fas'a hızlı bir şekilde geri gönderilmesi vakasında, İspanya'yı toplu sınır dışı yasağına ihlal etmesi ve etkili çözüm hakkını ihlal ettiğine karar verdi.

Slovenya sınırlarına ulaşan insanların girişini engellemesini ve düzensiz olarak giriş yapan mültecileri ve göçmenleri, iltica taleplerini değerlendirmeden, otomatik olarak sınır dışı etmesini sağlayan mevzuat düzenlemelerini kabul etti.

ZORLA GERİ GÖNDERMELER

AB üye devletleri ayrıca - bazı durumlarda geri göndermeye karşı yeterli koruma tedbirleri bulunmadan - diğer hükümetlere geri kabulleri onaylama konusunda baskı uygulamaya devam etti.

Afganistan'daki sivil ölümlerin en yüksek seviyelere ulaştığı bir dönemde, Avrupa hükümetleri artan sayıda Afgan sığınmacıyı Afganistan'da kaçtıkları tehlikelere geri dönmeye zorladı. Aralarında Avusturya, Hollanda ve Norveç'in bulunduğu ülkelerden Afganistan'a zorla geri göndermeler yapıldı.

ESKİ YUGOSLAVYA'DA CEZASIZLIK VE HESAP VEREBİLİRLİK

Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi 29 Kasım 2017'de son kararını verdi ve savaş suçularını cezalandırma konusunda 23 yıldır çoğunlukla başarıyla yürüttüğü çalışmalarını tamamladı. Aynı zamanda Kasım ayında Bosnalı Sırp savaş lideri Ratko Mladić'i soykırım, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar dahil olmak üzere uluslararası hukuk kapsamındaki suçlar nedeniyle müebbet hapis ile cezalandırdı.

Ulusal seviyede, mütevazı bir ilerlemenin gerçekleştiği Bosna Hersek hariç olmak üzere, cezasızlık norm olmaya devam etti, mahkemeler sınırlı kapasiteye ve kaynaklara sahip olmaya devam ediyordu ve siyasi baskı altındaydı. Bölgedeki savcılar yürütmenin desteğini alamıyordu

ve milliyetçi söylem ve sürdürülebilir bir bölgesel işbirliğine yönelik siyasal bağlılığın olmaması nedeniyle çalışmalarını olumsuz etkileniyordu.

Yıllonuna dek, yetkililer Balkanlardaki silahlı çatışmalar sırasında ortadan kaybolan 11.500'den fazla insanın kaderini belirleme konusunda hiçbir ilerleme kaydetmedi. Zorla kaybolma mağdurlarının ve ailelerinin adalete, hakikate ve tazminata erişimleri engellenmeye devam etti. Çeşitli ülkelerde savaş sırasında cinsel şiddet mağdurlarına ödenecek tazminatları düzenleyen kanunlarda önemsiz boyutta iyileştirmeler yapıldı.

AYRIMCILIK

DOĞU AVRUPA VE ORTA ASYA'DA "GELENEKSEL DEĞERLER" BAHANESİ

Doğu Avrupa ve Orta Asya'da hükümetler "geleneksel değerler" adını verdikleri olguların ayrımcı yorumlarından oluşan söylemleri artan bir şekilde kullanarak ve teşvik ederek baskı ve ayrımcılığı desteklemeyi sürdürdü. Bahsi geçen "geleneksel değerler" kültürel değerlerin yabancı düşmanı, kadın düşmanı ve homofobik yorumlarıydı. Tacikistan'da bu söylemler ve uygulamalar LGBTİ toplulukları "ahlak dışı" davranışları nedeniyle cezalandırmak ve yeni mevzuatların kabul edilmesi yoluyla da olmak üzere, özellikle kadınlara ve dini azınlıklara karşı kıyafet düzenlemesi, dil ve din konularında "standartlar" getirmek için kullanıldı. Kazakistan ve Rusya'da "aşırıcılık karşıtı" mevzuat kapsamında keyfi gerekçelerle dini azınlıklara açılan ceza davalarında ve diğer türlü tacizlerde artış yaşandı. "Geleneksel değerlerin" bu şekilde yorumlanması Çeçenya'da eşcinsel erkeklerin yetkililer tarafından gizlice işkenceye maruz kalması ve öldürülmesiyle korku verici bir boyuta ulaştı.

KADIN HAKLARI

ABD'li Hollywood yapımcısı Harvey Weinstein ve eğlence dünyasındaki diğer isimlere karşı cinsel taciz iddiaları sonrasında, dünya çapında milyonlarca kadın cinsel şiddet deneyimleri konusundaki sessizliklerini bozmak için internette #MeToo etiketini kullandı. Bu mağdurların suçlanmasına karşı çıkılması ve failerin hesap vermesi için bir slogan haline geldi. Yıl içerisinde - Avrupa'da Ocak ayındaki Kadın Yürüyüşü ve Polonya'da hükümeti güvenli ve yasal kürtaja erişimi daha fazla engellememeye zorlayan Kara Pazartesi protestoları dahil olmak üzere - binlerce kişiyi harekete geçiren kadın ve feminist hareketleri yaşandı. Ancak Avrupa ve Orta Asya'da kadınlar ve kız çocukları işkence ve diğer kötü muameleler, sağlık ve bedensel özerklik hakkının engellenmesi, fırsat eşitsizliği de dahil olmak üzere sistematik insan hakkı ihlallerine ve yaygın toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalmaya devam etti.

Kürtaja erişim İrlanda ve Kuzey İrlanda'da çoğu durumda suç kabul edilmeye devam etti ve uygulamada ciddi anlamda sınırlandırıldı. Polonya'da güvenli ve yasal kürtaja erişime sistematik bariyerler getirildi. Kürtaj Malta'da her koşulda suç kabul edilmeye devam etti.

AB ve Moldova Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni (İstanbul Sözleşmesi) imzaladı. Bu sözleşme Kıbrıs, Estonya, Gürcistan, Almanya, Norveç ve İsviçre tarafından kabul edildi, böylece sözleşmeyi kabul eden ülke sayısı 28 oldu. Ukrayna 2011'de imzalamasına rağmen Sözleşmeyi hala onaylamamıştı.

Kuvvetli yasal korumalara rağmen, Arnavutluk, Hırvatistan ve Romanya'da kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet yaygın olmaya devam etti. Rusya'da "geleneksel değerler" bahanesiyle, parlamento, az miktarda kamuoyu eleştirisiyle karşı karşıya kalarak, bazı ev içi şiddet türlerini suç olmaktan çıkararak bir yasal reformu kabul etti ve Başkan Putin bunu imzalayarak kanunlaştırdı. Norveç ve İsveç'te cinsel şiddet dahil olmak üzere toplumsal

cinsiyete dayalı şiddet devletin müdahalesinin yetersiz olması nedeniyle ciddi bir problem olmaya devam etti.

AZINLIK HAKLARI

Avrupa ve Orta Asya'da azınlıklara karşı ayrımcılık ve damgalama yaygın olmaya devam etti, çeşitli gruplar taciz ve şiddete maruz kaldı, topluma anlamlı bir şekilde katılımları engellendi.

Slovakya'da Romanlara karşı ayrımcılık yaygın olmaya devam etti. Avrupa Komisyonu okullarda Roman çocuklara yönelik sistematik ayrımcılık ve ayrıştırma uygulamaları nedeniyle Slovakya ve Macaristan'a karşı başlattığı ihlal incelemesini sürdürdü. Yaklaşık 40.000'i bakımsız kamplarda olmak üzere İtalya'da yaşadığı tahmin edilen 170.000 Romanın binlercesi için, ayrıştırılmış kamplar, sosyal konutlara erişimde ayrımcılık ve zorla tahliyeler günlük gerçekler olmaya devam etti. Avrupa Komisyonu Romanlara karşı ayrımcılığı sonlandırmaya yönelik etkili eylemler gerçekleştirilmedi başarısız oldu.

Müslümanlar, özellikle iş ararken, çalışırken ve eğitim ve sağlık gibi kamu veya özel hizmetlere erişim sırasında ayrımcılıkla karşılaştı.

Avusturya'da ifade özgürlüğü ve din ve inanç özgürlüğünü orantısız olarak sınırlayıcı biçimde, kamusal alanlarda tüm yüzün örtülmesini yasaklayan yeni bir yasa kabul edildi. Tacikistan yetkilileri binlerce kadını gelenekler hakkında kanuna uymalarını sağlamak için kamusal alanlarda başörtülerini çıkarmaya zorladı.

LEZBIYEN, GEY, BİSEKSÜEL, TRANSSEKSÜEL VE INTERSEKS HAKLARI

LGBTİ'ler doğuda, şiddet, keyfi tutuklama ve alıkoyma gibi ihlaller ve ayrımcılıkla artan bir şekilde karşılaşmaya devam etti. Azerbaycan'da başkent Bakü'de bir günde 100'den fazla LGBTİ keyfi olarak tutuklandı. Özbekistan ve Türkmenistan'da erkekler arasında rızaya dayalı cinsel ilişki hapis cezasıyla cezalandırılmaya devam etti. Gürcistan'da yeni Anayasa ile evlilik tanımı aynı cinsten çiftleri hariç tutacak biçimde sınırlandırıldı. Litvanya parlamentosu LGBTİ'lere karşı ayrımcı bir mevzuatı kabul etti. Rusya'da, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından ayrımcı olduğu kabul edilmesine rağmen, "eşcinsel propaganda kanunu" uygulamada kalmaya devam etti.

Nisan ayında Çeçenya yetkililerinin eşcinsel erkekleri gizlice ve keyfi olarak alıkoyma, işkence ettiği ve öldürdüğüne ilişkin raporlar ortaya çıktı. Uluslararası protestolara yanıt olarak yetkililer Çeçenya'da eşcinsel erkeklerin bulunmadığını iddia etti ve federal yetkililer etkili bir soruşturma gerçekleştirmedi.

Olumlu gelişmeler ve insan cesaretine ve dayanışmasına örnekler de yaşandı. Rus LGBT Ağı bir yardım hattı oluşturarak LGBTİ'lerin Çeçenya ve Kuzey Kafkasya'daki diğer bölgelerden güvenli biçimde ayrılmasına yardımcı oldu. Ukrayna'da bugün dek en büyük Onur Yürüyüşü yapıldı. Malta parlamentosu eşcinsel evliliği yasasını kabul etti ve tüm evlilik haklarını eşcinsel çiftler için de uygulamaya geçirdi. Almanya'da toplumsal cinsiyetinden veya cinsel yöneliminden bağımsız olarak herkese evlilik hakkı ve evli çiftlere eşit evlat edinme hakları verildi.

TRANSSEKSÜELLER VE FARKLI CİNSİYET ÖZELLİKLERİNE SAHİP BİREYLER

Avrupa ve Orta Asya'da transseksüeller toplumsal cinsel kimliklerinin yasal olarak kabul edilmesinde engellerle karşılaştı. Farklı cinsiyet özellikleri taşıyan çocuklar ve yetişkinler insan hakkı ihlallerine maruz kaldı, özellikle çocukların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını üzerinde büyük çoğunlukla zararlı sonuçlar doğuran acil olmayan, invazif ve geri alınmaz tıbbi müdahaleler

gerçekleştirildi. 18 Avrupa ülkesinde transseksüellerin kısırlaştırılması zorunluymuş ve 35 ülkede, toplumsal cinsiyetlerini değiştirmek için bir akıl sağlığı tanısı almaları gerekliydi.

Belçika ve Yunanistan'da ilerleme kat edildi; bu ülkeler kısırlaştırma ve akıl sağlığı tanısı gereksinimlerini uygulamadan kaldıran son Avrupa ülkeleri arasındaydı, fakat her iki ülkede de toplumsal cinsiyetin yasal kabulü konusundaki reformlar, hızlı, şeffaf ve erişilebilir bir idari prosedür geliştirmede yeterli değildi.

ORTA DOĞU VE KUZAY AFRIKA BÖLGESINE GENEL BAKIŞ

Hükümetlerin uyguladığı baskılar gazetecileri ve insan hakları savunucularını hedef aldı ve birçok ülkede insanların kendilerini internet üzerinden ifade etmesi büyük oranda denet altındaydı. Bazı yerlerde sivil toplum aktivistleri özgür ifadeye getirilen sınırlamaların daha da artırılmasının önüne geçti. Din ve inanç özgürlüğü, silahlı grupların ve benzer şekilde hükümetlerin saldırısına uğradı. Kadın hakları hareketlerinin mücadelesi bazı ülkelerde kadına yönelik ayrımcılık ve şiddeti destekleyen kanunların değiştirilmesinde başarılı oldu. Ancak bölgedeki sistematik ayrımcılık kanundaki ve uygulamadaki yerini korudu ve kadınlar için toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı yeterli koruma yine sağlanmadı. Yetkililer bazı ülkelerde gerçek veya algılanan cinsel yönelimleri nedeniyle insanları tutukladı ve yargıladı. Birkaçında ölüm cezasıyla sonuçlanabilecek şekilde olmak üzere, çoğu ülkede eşcinseller arasındaki rızaya bağlı cinsel ilişkiler suç olarak kabul edilmeye devam etti. Bazı ülkelerde işçi sendikalarına yönelik sert kısıtlamalar bulunuyordu ve göçmen işçiler sömürü ve hak ihlalleri ile karşılaşmaya devam etti. Ancak, birkaç ülkede reformlar göçmen işçilere daha iyi istihdam koruma olanakları sağladı. Yasaklı silahların kullanımı, yasadışı kuşatmalar ve sivillere ve sivil altyapılara doğrudan saldırılar dahil olmak üzere ciddi ihlallerle birlikte gerçekleşti. Bölgedeki bazı ülkelerde ölüm cezası uygulandı ve yüzlerce infaz gerçekleştirildi. Geçmişteki ve son dönemdeki suçlar cezasız kalmaya devam etti, ancak mağdurlar için gerçeklerin ortaya çıkarılması ve adaletin sağlanması yönünde birtakım ilerlemeler kaydedildi.

IFADE, ÖRGÜTLENME VE TOPLANMA ÖZGÜRLÜKLERİ

Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki hükümetler, genellikle ulusal güvenliğe yönelik tehditlerle veya yolsuzlukla mücadele ettikleri bahanesiyle, insan hakkı ihlalleri veya kendilerine ya da müttefiklerine yöneltilen diğer eleştiriler hakkında haber yapılmasını önlemek veya cezalandırmak amacıyla, sivil toplumu hem internet ortamında hem de gerçek hayatta baskı altında tuttular. Aynı zamanda sokaklara dökülen protesto hareketlerini bastırmak amacıyla aşırı güç kullandılar.

MISIR VE SUUDI ARABISTAN'DAKİ BASKILAR

Bazı ülkelerde artan kısıtlamalar, siyasi açıdan "güçlü adamların" uluslararası toplumun gözündeki itibarlarını artırmaya çalışmaları yönündeki küresel eğilime eşlik etti. Cumhurbaşkanı Abdülfettah el Sisi'nin Mısır'ında, yetkililer insan hakları savunucularının çalışmalarını benzeri görülmemiş bir biçimde engellemeye, STK'ları kapatmaya veya varlıklarını dondurmaya devam etti; STK'ların faaliyetlerine son vermek için daha geniş yetkiler veren yeni ve hükümetin izni olmadan araştırma yayınlamaya beş yıl hapis cezası getirdi. Mısır yetkilileri aynı zamanda, "yanlış bilgi" kabul ettikleri bilgilerin yayımlanması da dahil olmak üzere yalnızca yayımladıkları yazılar nedeniyle en az 15 gazeteciyi hapse attı; aralarında bağımsız gazeteler ve insan hakları örgütlerinin de yer aldığı 400'den fazla internet sitesine erişim yasağı getirdi. Bununla birlikte güvenlik güçleri Müslüman Kardeşlere üye oldukları gerekçesiyle veya üye oldukları algısına dayalı olarak yüzlerce kişiyi tutukladı. Yetkililer, siyasi muhalifleri cezalandırmak için genellikle iki yıldan uzun yargılama öncesi tutukluluk süreleri uyguladı, tutukluları belirsiz ve uzun süreler boyunca hücre hapsinde tuttu ve salıverilen çoğu kişiyi keyfi

olarak özgürlüğünden mahrum bırakacak şekilde günün 12 saate kadar varan uzun bir bölümünü bir polis karakolunda geçirmeye zorlayan şartlı tahliye koşullarına tabi tuttu.

Suudi Arabistan'da siyasi ortamın geniş ölçekte yeniden yapılandırılmasının bir parçası olarak Haziran ayında Muhammed bin Salman veliyet prens ilan edildi. Sonraki aylarda, yetkililer ifade özgürlüğüne yönelik baskılarını artırdı, Eylül ayında bir hafta içerisinde 20'den fazla tanınmış dini kanaat önderini, yazarı, gazeteciyi, akademisyeni ve aktivisti tutukladı. Aynı zamanda insan hakları savunucularını barışçıl aktivizm çalışmaları nedeniyle, terörizmle ilgili davalara bakmak üzere kurulan Özel Ceza Mahkemesi'nde yargıladı. Yıl sonunda, sarayın daha hoşgörülü bir ülke portresi çizme isteğine rağmen, Suudi Arabistan'daki insan hakları savunucularının birçoğu ya cezaevindeydi ya da büyük ölçüde adil olmayan yargılamalarla karşı karşıyaydı.

GAZETECİLERE VE İNSAN HAKLARI SAVUNUCULARINA SALDIRILAR

Diğer ülkelerde, insan hakları savunuculuğu, gazete muhabirliği ve resmi kurumların eleştirilmesi yargılanma ve hapis cezasıyla sonuçlandı, bazı vakalarda hükümet veya destekçileri tarafından karalama kampanyaları düzenlendi.

İran'da yetkililer, aralarında kadın hakları aktivistleri, azınlık hakları ve çevre aktivistleri, sendika üyeleri, avukatlar ve 1980'li yıllarda gerçekleştirilen toplu infazlarla ilgili olarak hakikat, adalet ve tazminat peşinde olan kişilerin bulunduğu bir dizi barışçıl muhalifi hapse attı.

Bahreyn'de hükümet insan hakları savunucularını ve hükümeti eleştirenleri keyfi olarak gözaltına aldı, bazılarını seyahat yasağı getirdi veya vatandaşlıktan çıkardı, bağımsız al-Wasat gazetesinin ve siyasi muhalif grup Waad'ın faaliyetlerine son verdi, başkent Manama'da gösterileri yasaklamayı sürdürdü ve diğer yerlerde de protestocuları dağıtmak üzere gereksiz ve aşırı güç kullandı.

Fas ve Batı Sahra'da yetkililer, güvenlik güçlerinin aralarında çocukların da bulunduğu çok sayıda barışçıl protestocuyu tutukladığı ve bazen de aşırı veya gereksiz güç kullandığı kuzey Rif bölgesinde meydana gelen protestolar gibi halk protestoları, insan hakkı ihlalleri ve yolsuzluk hakkında haber yapan ve resmi görevlileri eleştiren bazı gazetecileri, blog yazarlarını ve aktivistleri yargıladı ve hapse attı.

Kuveyt'te yetkililer Emir'e karşı hakaret olarak addedilen veya komşu ülkelerle ilişkileri zedeleyen her türlü yorumu suç kabul eden yasal hükümler uyarınca hükümeti eleştiren çeşitli kişileri ve internet aktivistlerini tutukladı.

Irak'ın Kürdistan Bölgesi'nde bazı gazeteciler ve internet aktivistleri keyfi tutuklamaya, ölüm tehditlerine ve karalama kampanyalarına maruz kaldı, bu durum bölge başkanının isteği üzerine Eylül ayında gerçekleştirilen bağımsızlık referandumuna kadar şiddetlenerek devam etti.

Yemen'de, Hutu silahlı grubu başkent San'a ve kontrol ettikleri diğer bölgelerde muhalifleri, gazetecileri ve insan hakları savunucularını keyfi olarak tutukladı ve alıkoymdu.

Bu sırada, İsrail yetkilileri yerleşimler de dahil olmak üzere İsrail veya İsrail oluşumlarını boykot çağırısı olarak kabul ettikleri bir bildiri yayınlayan veya destekleyen kuruluşlara destek veren veya bunlar için çalışan kişilerin İsrail'e veya işgal altındaki Filistin topraklarına girişini yasakladı, çalışmalarını önlemeye yönelik tacizler ve kampanyalar ile insan hakları alanında çalışan Filistinli ve İsraili STK'ları hedef aldı ve Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki Filistinli eylemcilere karşı kauçuk kaplı metal kurşunlar ve hakiki mühimmat kullanan güçler en az 20 kişiyi öldürdü ve binlerce kişiyi yaraladı.

INTERNET ORTAMINDA BASKILAR

Mısır dışındaki hükümetler de internette ifade özgürlüğü üzerinde kontrolünü artırma çabalarına girişti. Filistin Devleti Temmuz ayında, gazetecilerin, gizli bilgileri kamuyla paylaşanların ve yetkilileri internet üzerinden eleştiren diğer kişilerin keyfi olarak alınmasına

izin veren Elektronik Suçlar Kanunu'nu kabul etti. Bu kanun "kamu düzenini", "ulusal birliği" veya "sosyal huzuru" bozduğu kabul edilen herhangi bir kişi için hapis cezası ve 25 yıla kadar ağır iş cezasına olanak tanıdı. Bu kanun kapsamında çeşitli Filistinli gazeteciler ve insan hakları savunucuları cezalandırıldı.

Ürdün internet forumları da dahil olmak üzere belirli internet sitelerine erişimi engellemeye devam etti. Umman'da *Mowaten* gazetesinin internet yayını engellendi, 2016 yılında hükümet ve yargıdaki yolsuzluk iddialarını yayınlaması üzerine *Azamn* gazetesine ve bazı gazetecilerine karşı açılan davaların etkisi yankılanmaya devam etti. İran'da yargı güçleri popüler mesajlaşma uygulaması olan Telegram'ı engellemeye çalıştı ancak hükümetin karşı çıkması nedeniyle başarısız oldu; Facebook, Twitter ve YouTube gibi diğer popüler sosyal medya siteleri ise engelli kalmaya devam etti.

KÖRFEZ'DEKİ SİYASİ KRİZ

Haziran ayında Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn ve Mısır'ın, Katar'la olan ilişkilerini kesmesi ve Katar'ı teröristleri finanse etmek ve barındırmak ve komşularının işlerine karışmakla suçlamasıyla tetiklenen Körfez'deki siyasi kriz Körfez İşbirliği Konseyi'nin felce uğramasının ötesinde etkilere neden oldu. Bahreyn, Suudi Arabistan ve BAE, Katar'a karşı alınan tedbirlere eleştiri getirilmesini veya Katar'a ya da Katar halkına karşı sempati gösterilmesini hapis cezasıyla cezalandırılacak bir suç olarak kabul edeceklerini ilan etti.

SIVİL TOPLUMUN DİRENiŞİ

Sivil toplum her şeye rağmen, ifade özgürlüğünü sınırlandırmayı amaçlayan tedbirleri engellemek için ciddi uğraşlar verdi. Tunus'ta aktivistler, polis davranışlarının eleştirilmesini suç sayarak ve polis memurlarına gereksiz ölümcül güç kullanma nedeniyle yargılamadan ayrıcalık tanıyarak güvenlik güçlerinin dokunulmazlığını destekleyebilecek yeni bir yasanın kabulü konusunda frene basılmasını sağladı. Filistin'de yetkililer, sivil toplumdan baskı görmeleri nedeniyle Elektronik Suçlar Kanunu'nu değiştirmeyi kabul etti.

DİN VE İNANÇ ÖZGÜRLÜĞÜ

SILAHLI GRUPLARIN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ İHLALLER

Silahlı gruplar çeşitli ülkelerde dini azınlıkları hedef aldı. Kendine İslam Devleti (İD) adını veren silahlı grup ve diğer silahlı gruplar Irak ve Suriye'de intihar bombalamalarında ve Şiiilerin dini yapılarını ve yaygın olarak bulunduğu diğer kamusal alanları hedef alan diğer ölümcül saldırılarda çok sayıda sivil öldürdü ve yaraladı. Ocak ayında Birleşmiş Milletler, Irak ve Suriye'de yaklaşık 2.000 Yezidi kadın ve çocuğun İD tarafından esir tutulduğunu bildirdi. Bu kişiler köleleştirildi ve tecavüz, dayak ve diğer işkencelere maruz kaldı. Mısır'da Nisan ayında iki kilisede gerçekleşen ve en az 44 kişinin ölümüyle sonuçlanan bombalı saldırının sorumluluğunu İD üstlendi, kimliği belirsiz militanlar ise Kasım ayında Cuma ibadetleri sırasında Kuzey Sina'daki bir camiye bombalı ve silahlı saldırıda bulunarak 300'den fazla Sufi Müslümanı öldürdü - bu saldırı 2011 yılından beri Mısır'da bir silahlı grup tarafından gerçekleştirilen en ölümcül saldırı oldu.

Yemen'de Hutular ve müttefikleri Baha'i topluluğu üyelerini keyfi olarak tutukladı ve alıkoydu.

HÜKÜMETLERİN UYGULADIĞI KISITLAMALAR

Cezayir'de yetkililer Ahmedî dini hareketine karşı yeni bir baskı dalgası başlattı ve yıl boyunca 280'den fazla Ahmedî, dini inançları ve ibadetleri nedeniyle yargılandı.

Diğer ülkelerde de devletin kısıtlamaları benzer bir yol izledi. Suudi Arabistan'da yetkililer inançları nedeniyle Şii Müslüman azınlığa yönelik ayrımcılık yaptı, dini ifade haklarını ve

adalete erişimlerini sınırladı, çalışma haklarını ve devlet hizmetlerine erişimlerini keyfi olarak engelledi. Şii aktivistler tutuklandı, hapse atıldı ve bazı durumlarda adil olmayan yargılamalar sonrasında ölüm cezasına mahkum edildi.

İran'da din ve inanç özgürlüğü hem kanunda hem de uygulamada sistematik biçimde ihlal edildi. Baha'i dini azınlığına karşı yaygın ve sistematik saldırılar devam etti. Bu ihlaller arasında keyfi tutuklamalar, uzun hapis cezaları, işkence ve diğer kötü muameleler, Baha'ilerin sahibi olduğu işletmelerin zorla kapatılması, Baha'ilerin sahip olduğu varlıklara en konması, devlette istihdamlarının yasaklanması ve üniversiteye erişimlerinin engellenmesi yer aldı. Anayasa'da tanınmayan Yaresan (Ahl-e Hak) gibi diğer dini azınlıklar da eğitim ve istihdam gibi alanlarda sistematik ayrımcılığa maruz kaldı ve ibadetleri sebebiyle yargılandı. Dini inançlarını değiştirme veya inançlarından feragat etme hakları ihlal edilmeye devam etti. Hıristiyanlığı kabul eden bazı kişiler 10 ile 15 yıl arasında değişen hapis cezalarına mahkum edildi.

KADIN HAKLARI

Kadın hakları hareketlerinin uzun süren mücadeleleri yıl boyunca bazı olumlu gelişmelerle sonuçlandı. Ürdün, Lübnan ve Tunus'ta tecavüzcülerin mağdurlarla evlenmeleri durumunda yargılanmaktan kaçmalarını (veya ceza indiriminden faydalanmalarını) önlemek üzere kanunlarda değişiklik yapıldı. Ancak, diğer çok sayıda ülkedeki mevzuatta bu yasal boşluk varlığını sürdürdü. Ürdün "mağdurun yasadışı veya tehlikeli bir hareketinin neden olduğu öfke krizi halinde", kadın bir akrabasını öldürmekten suçlu bulunan erkekler için ceza indirimine olanak tanıyan hükmü uygulamadan kaldırdı; ancak "zina durumunda" yakalanan kadın akrabaları hedef alan "namus cinayetlerine" hoşgörü ile yaklaşan hükümde değişiklik yapmadı. Tunus parlamentosu kadın ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten korunması için bir takım yükümlülükler getiren Kadına Yönelik Şiddeti Önleme Kanunu'nu kabul etti ve Cumhurbaşkanını Tunuslu bir kadının Müslüman olmayan bir erkekle evlenmesini yasaklayan kararı kaldırdı.

Katar'da, Katarlı olmayan erkeklerle evli Katarlı kadınların çocuklarına geçici oturma izni tanıyan bir kanun taslağı onaylandı ancak ayrımcılık devam etti ve kadınların uyuğu ve vatandaşlıklarını çocuklarına geçirmesine izin verilmedi.

Suudi Arabistan'da Eylül ayında, 2018 yılının ortasından itibaren kadınların araba kullanmasına izin veren bir kraliyet emri yayımlandı, ancak bunun uygulamada nasıl gerçekleşeceği konusunda soru işaretleri vardı. Nisan ayında yayınlanan diğer bir kraliyet emri ile tüm devlet kurumlarına, mevcut yönetmelikler gerektirmedikçe, kadınların erkek bir vasinin izni olmadığı durumda devlet hizmetlerine erişimden mahrum bırakılmaması talimatı verildi. Ancak bu emre göre, kadınların yurtdışına seyahat etmesi, pasaport alması veya evlenmesi gibi konularda açıkça vasinin onayını gerektiren düzenlemeler uygulamada kalmaya devam etti.

Olumlu gelişmelere rağmen bu ülkelerde ve bölgedeki çok sayıda diğer ülkede başta evlenme ve boşanma, miras ve çocuğun vesayeti olmak üzere çoğu alanda kadına yönelik köklü ayrımcılık kanunda ve uygulamada yerini korudu. Kadınlar cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, zorla ve erken yaşta evlilik karşısında yeterince korunmadı.

LEZBIYEN, GEY, BİSEKSÜEL, TRANSSEKSÜEL VE INTERSEKS HAKLARI

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konuları bölgedeki ana akım insan hakları hareketlerinin gündeminde daha fazla yer alırken, hükümetler LGBTI+'ların haklarından faydalanmasını kanunda ve uygulamada ağır biçimde sınırlandırmaya devam etti.

Mısır'da, 2017 yılının başlarında Ürdün'de sahne alması yasaklanan Lübnanlı grup Mashrou' Leila'nın Eylül ayında Kahire'de gerçekleşen bir konserinde gökkuşağı bayrağının asılması üzerine, on yıldan uzun süredir görülen en kötü baskı dalgası kapsamında, yetkililer insanları cinsel yönelimleri nedeniyle yakalayıp yargıladı. Güvenlik güçleri en az 76 kişiyi tutukladı ve bunlardan en az beşini işkence kabul edilen bir uygulama olan anal muayeneye tabi tuttu. Mahkemeler "ahlaksızlık alışkanlığını" da içeren suçlamalardan ötürü en az 48 kişiyi altı aydan altı yıla kadar hapis cezalarına mahkum etti". Ekim ayında milletvekilleri eşcinsel ilişkileri ve LGBTİ+ toplantıları, sembollerini veya bayraklarının halka açık biçimde teşvik edilmesini açık biçimde suç kabul eden son derece ayrımcı bir kanun önerisinde bulundu.

Aralarında Fas ve Tunus'un da yer aldığı ülkeler eşcinseller arasındaki rızaya bağlı cinsel ilişkileri suç kabul eden yasalar kapsamında insanları tutukladı ve hapse attı. Tunus'ta polis söz konusu ilişkileri suçlanan erkekleri anal muayeneye zorlarken, hükümet Eylül ayında BM Evrensel Periyodik İnceleme mekanizması kapsamında bu muayeneleri sonlandırma önerisini kabul etti. Bunun dışında, İran ve Suudi Arabistan gibi ülkelerde rızaya bağlı eşcinsel eylemler hala ölüm cezasıyla cezalandırılmıyordu.

ÇALIŞMA HAKKI

İŞÇİ SENDİKALARI

Bazı hükümetler işçi sendikası haklarını ağır biçimde kısıtladı.

Mısır'da yetkililer onlarca işçi ve sendikacıyı sadece grev hakkı ve bağımsız işçi sendikaları kurma hakkını kullanması nedeniyle tutuklama, askeri mahkemede yargılama, işten çıkarma ve bir dizi disiplin cezasına tabi tuttu. Aralık ayında, parlamento işçi sendikalarının yasal statü alabilmeleri için gerekli üye sayısını üç katına (50'den 150'ye) çıkaran bir kanunu kabul etti.

Cezayir'de yetkililer bağımsız ve sektörler arası Cezayirli İşçiler Genel Özerk Konfederasyonu'nun tescilini reddetmeye devam etti - ilk başvurusunu 2013 yılında yapmıştı - ve Ulusal Özerk Elektrik ve Gaz İşçi Sendikası'nı tescillerini geri çekerek yasakladı.

GÖÇMEN İŞÇİLERİN HAKLARI

Körfez'de ve Ürdün ve Lübnan gibi diğer ülkelerde, ev içi hizmet, inşaat ve diğer sektörlerdeki göçmen işçiler hak ihlalleri ve sömürüye maruz kalmaya devam etti. Ancak bazı olumlu gelişmeler de yaşandı. Katar'da Ağustos ayında hükümet iki yeni kanun kabul etti. Bu kanunlardan biri göçmen işçilerin adalete erişimlerinin önündeki bazı engelleri ele alan bir işçi anlaşmazlık mekanizmasını uygulamaya koydu. Diğeri ise ücretli izin ve çalışma saatlerinin sınırlandırılması dahil olmak üzere ev içi hizmet çalışanlarının işçi hakları için ilk defa yasal korumalar getirdi. Ancak kanun işçilerin "kabul etmesi" durumunda yasal sınırın üzerinde çalışmasına izin veren, istismara açık bir hüküm içeriyordu. Ekim ayında Katar hükümeti asgari ücret ve ücretsiz çalışanlara ödeme fonu içeren yeni reform kararını açıkladı ve Uluslararası Çalışma Örgütü, göçmen işçilerin işveren izni olmadan iş değiştirmesi veya ülkeden ayrılmasına izin vermeyen *kafala* sponsorluk sisteminde reform yapmak üzere Katar ile üzerinde anlaşmaları paketin detaylarını yayınladı.

BAE'de Eylül ayında çalışma saatlerini sınırlandıran, ücretli izin ve şahsi belgeleri koruma hakkını sağlayan bir kanun uygulamaya koyuldu.

KONUT, SU VE SAĞLIK HAKLARI

ISRAİL VE İŞGAL ALTINDAKİ FİLİSTİN TOPRAKLARI

2017 yılı İsrail'in Filistin Toprakları'nı işgalinin 50. yıldönümü ve Gazze Şeridi'ni yasadışı ablukasının 10. yıldönümüydü. İsrail yetkilileri Doğu Kudüs de dahil olmak üzere Batı Şeria'da yerleşimleri ve ilgili altyapıları genişletme faaliyetlerini yoğunlaştırdı ve 660'tan fazla insanı zorla tahliye ederek çok sayıda Filistin yapısının yıkımını gerçekleştirdi. Bu yıkımların büyük kısmı İsrail'in zorla uzaklaştırmayı planladığı Bedevi ve hayvancılıkla uğraşan topluluklarda gerçekleşti.

İsrail'in Gazze Şeridi'ni hava, kara ve denizden ablukası, insanların ve malların hareketine kısıtlamalar getirmeye devam ederek Gazze'nin yaklaşık 2 milyondan oluşan tüm nüfusuna toplu bir cezalandırma uyguladı. Mısır'ın Refah sınır kapısını neredeyse tamamen kapatması ve Batı Şeria yetkililerinin cezalandırıcı tedbirleriyle birlikte İsrail'in uyguladığı abluka elektrik kesintilerinin eşlik ettiği bir insani krizi tetikledi, elektrige erişimi günde birkaç saate kadar düşürdü, temiz su ve hijyen malzemelerinin tedarikini etkiledi ve sağlık hizmetlerine erişimi azalttı.

Bölgede diğer noktalarda bazıları uzun süredir bölgede yaşayan Filistinli mülteciler ayrımcı kanunlara tabi olmaya devam etti. Lübnan'da çeşitli iş türlerinde görev alma, mülk sahipliği veya miras ve eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimden mahrum bırakılmaya devam ettiler.

SU, HIJYEN VE SAĞLIK

Sivil toplum, devlet hastanelerinde son kullanım tarihi geçmiş ilaçların satılması ve atıkların yanlış yönetimiyle ilgili davalar da dahil olmak üzere sağlık ve temiz su hakkının ihlallerine ilişkin çeşitli davaları Lübnan yargısına taşıdı.

Tunus'ta su kesintileri arttı. Hükümet su dağıtımında ulusal bir stratejisi olmadığını itiraf etti, bu şekilde suya eşit erişim sağlamayı imkansız hale getirdi. Ötekileştirilmiş bölgeler su kesintilerinden orantısız biçimde etkilendi ve bu durum yıl boyunca yerel protestolara yol açtı.

TERÖRİZMLE MÜCADELE VE GÜVENLİK

Çeşitli ülkelerde terörizmle mücadele tedbirleri ciddi insan hakları ihlallerini beraberinde getirdi.

Başta Kuzey Sina'da olmak üzere 100'den fazla güvenlik gücü üyesinin silahlı grupların saldırılarında öldürüldüğü Mısır'da Milli Güvenlik Teşkilatı siyasal şiddetten şüpheli kişileri zorla alıkoymaya ve yargısız infaza devam etti. İçişleri Bakanlığı yıl boyunca güvenlik güçleriyle girilen silahlı çatışmalarda 100'den fazla kişinin vurularak öldüğünü iddia etti. Ancak bu vakaların çoğunda öldürülenler zorla kaybedildikten sonra hali hazırda gözaltında tutulanlardı. İşkence ve diğer kötü muameleler resmi gözaltı noktalarında rutini ve Milli Güvenlik Teşkilatı'na ait gözaltı merkezlerinde sistematikti. Ciddi ölçüde adil olmayan toplu yargılamalardan sonra yüzlerce kişi ölüm cezası da dahil olmak üzere farklı cezalara mahkum edildi.

Irak'ta terörizmle ilgili suçlardan yargılanan şüphelilere savunma hazırlamak için yeterli zaman ve imkan, suçu üstlenmeme veya itiraf etmeme hakkı ve iddia şahitlerini sorgulama hakkı verilmedi. Mahkemeler işkence altında alınan "itirafı" delil olarak kabul etmeye devam etti. Bu adil olmayan ve hızlı davalardan sonra suçlu bulunanların birçoğu ölüm cezasına mahkum edildi. Irak ve Kürt hükümet güçleri ve milisler İD ile ilişkili olduğundan şüphelenilen erkekler ve erkek çocuklarının mahkemeye çıkarılmadan infazını gerçekleştirdi.

Bahreyn, İsrail ve Kuveyt gibi ülkelerde millî güvenlikle ilgili suçlardan suçlanarak sanıklara gözaltında işkence uygulandığı yönünde şikayetler yapıldı. Genel olarak bu iddialar

araştırılmadı. Suudi Arabistan bazı suçlar için ölüm cezasının verilmesini mümkün kılan bir terörle mücadele yasasını kabul etti. Tunus'ta hükümet, Tunusluların silahlı gruplara katılmak amacıyla seyahat etmesini engellemeye yönelik bir tedbir olduğunu savunarak, yüzlerce kişinin ikamet ettiği ilde kapalı kalmasına sebep olan keyfi ve sınırsız süreli kararlarla hareket özgürlüğünü sınırlandırmaya devam etti.

ÖLÜM CEZASI

İran, Irak ve Suudi Arabistan çoğunlukla adil olmayan yargılamalar sonrasında yüzlerce infaz gerçekleştirerek dünya genelinde ölüm cezasını en sık kullanan ülkeler arasında olmaya devam etti. İran'da Uluslararası Af Örgütü suç işlendiği sırada 18 yaşın altında olan dört kişinin infazını teyit edebildi ancak diğer reşit olmayan faillerin infazları kamuoyu kampanyaları sayesinde son dakikada ertelendi. İran yetkilileri ölüm cezasına karşı barışçıl kampanyaları "İslam dışı" olarak tanımlamaya devam etti ve ölüm cezası karşıtı aktivistleri taciz etti ve hapse attı. Suudi Arabistan'da mahkemeler uyuşturucu suçları ve "sihirbazlık" ve "zina" gibi uluslararası standartlar kapsamında suç kabul edilmemesi gereken diğer eylemler için ölüm cezası uygulamaya devam etti. Irak'ta ölüm cezası İD'in üstlendiği saldırılar sonrasında oluşan halk ayaklanmalarına karşı cezalandırma aracı olarak kullanılmaya devam etti.

Bahreyn ve Kuveyt, Ocak ayında sırasıyla 2010 ve 2013 yıllarından beri ilk defa cinayet için verilen ölüm cezalarını yeniden infaz etmeye başladı. Mısır, Ürdün, Libya ve Gazze Şeridi'nin fiilen yönetimini elinde bulunduran Hamas da infazlara devam etti. İsrail ve Umman dışında bölgedeki tüm diğer ülkelerde uzun süredir ölüm cezası verme fakat uygulamama pratiği devam etti.

SILAHLI ÇATIŞMA

Bölgede uluslararası silah ticaretiyle desteklenen çatışma özellikle Yemen, Libya, Suriye ve Irak'ta milyonlarca insanın hayatını etkilemeye devam etti. Her çatışmada, birden fazla taraf savaş suçu işledi ve sivillerin ölümü ve yaralanmasıyla sonuçlanan ayırım gözetmeksizin yapılan saldırılar, siviller veya sivil altyapıya yönelik doğrudan saldırılar gibi diğer uluslararası hukuk ihlalleri gerçekleştirdi. Suriye ve Yemen'de hükümet ve ittifak güçleri msket bombası ve Suriye'de olduğu gibi kimyasal silahlar gibi uluslararası ölçekte yasaklı silahları kullandı.

YEMEN ÇATIŞMASI

Mart 2015'te patlak veren çatışmadan önce dahi Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki en fakir ülke olan Yemen'deki durum BM'ye göre 28 milyonluk nüfusunun dörtte üçünün yardıma muhtaç olduğu, dünyanın en kötü insani krizi haline geldi. Ülkede modern zamanlardaki en büyük kolera salgını gerçekleşti ve su pompalama istasyonları için yeterli yakıt bulunamamasıyla daha da şiddetlendi ve ülke son on yıllardır yaşanan dünyanın en şiddetli açlık krizinin eşliğindeydi. Çatışma su, eğitim ve sağlık sistemlerini alt üst etti. Uluslararası ölçekte tanınan Yemen hükümetini destekleyen Suudi Arabistan'ın liderlik ettiği koalisyon deniz yoluyla gıda, yakıt ve ilaç sevkiyatını engelledi. Kasım ayında iki haftadan uzun süre boyunca Yemen'in kuzey limanlarını kapattı. Koalisyon'un hava saldırıları cenazeler, okullar, pazarlar, yerleşim bölgeleri ve sivil teknelerini vurdu. Aralarındaki ayırım sebebiyle Aralık ayında öldürülene dek eski cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih'e bağlı güçlerle ittifak kuran Hutu isyan güçleri Ta'iz şehrindeki sivil yerleşim yerlerini ayırım gözetmeksizin bombaladı ve Suudi Arabistan sınırında ayırım gözetmeksizin ağır silahlı saldırılar gerçekleştiren sivillerin ölümüne ve yaralanmasına neden oldu.

ISLAM DEVLET'INE KARŞI ULUSLARARASI YANIT

Suriye ve Irak'ta ABD liderliğindeki uluslararası koalisyon ciddi ihlallerden sorumlu İD ile mücadeleye yeniden odaklandı. Bunun neticesinde yüzlerce sivil öldürüldü. Irak'ın ikinci büyük şehri olan Musul'da İD kendi savaşçılarını korumak amacıyla binlerce sivil zorla yerinden ederek aktif çatışma bölgelerine gitmelerine neden oldu, çatışmadan kaçan sivilleri kasten öldürerek diğerlerine uyarı mesajı olarak cesetlerini halka açık yerlerde sergiledi. İD'i Musul'un batısından çıkarmak amacıyla Irak ve koalisyon güçleri yıkıcı etkileri olan bir dizi orantısız veya ayırım gözetmeyen saldırı başlattı, yüzlerce sivil öldürüldü. Irak güçleri sivillerin yoğun olduğu bölgelerde kullanımı yasal olmayan veya geniş alanları etkileyen ve askeri noktaları tam olarak hedeflemesi mümkün olmayan, roket destekli basit mühimmatlar gibi patlayıcı silahlar kullandı.

Suriye'de Suriyeli-Kürt ve Arap silahlı gruplardan oluşan Suriye Demokratik Güçleri ve ABD liderliğindeki koalisyon tarafından gerçekleştirilen askeri hareketler sonrasında İD Rakka vilayetinin kontrolünü kaybetti. İD bölgede yaşayanların kaçmasını engelleyerek onları canlı kalkanlar olarak kullandı, sivillere yönelik doğrudan ve ayırım gözetmeyen saldırılarla sivilleri öldürdü ve yaraladı. Koalisyon'un hava saldırıları da yüzlerce sivilin ölümüne neden oldu. Karada İran ve Hizbullah savaşçıları tarafından ve Rus hava güçleri tarafından desteklenen Suriye hükümet güçleri daha önce İD ve diğer silahlı grupların kontrolü altında olan diğer alanları geri aldı. Bu şekilde ayırım gözetmeyen saldırılarda ve siviller ve evler, hastaneler ve tıp merkezleri gibi sivil noktalara yaptığı doğrudan saldırılarda sivillerin ölmesine ve yaralanmasına neden oldu.

SURİYE'DEKİ SIVİLLERİN KUŞATILMASI VE YERİNDEN EDİLMESİ

Suriye hükümeti çoğunlukla sivil bölgelerde uzun kuşatmalara devam etti, yaklaşık 400.000 insanın sağlık hizmeti, diğer temel ihtiyaçlar ve hizmetler ile insani yardıma erişimini engelledi, bu kişileri sürekli hava saldırıları, topçu mermileri ve diğer saldırılara maruz bıraktı. Silahlı muhalif gruplar da binlerce sivilin kuşatılmasından sorumluydu ve hükümetin kontrolündeki mahallelerde ayırım gözetmeyen roket ve havan topu saldırıları gerçekleştirerek sivilleri öldürdü ve yaraladı. Binlerce sivil 2016'nın ikinci yarısı ve 2017'nin başlarında yapılan "uzlaşma" anlaşmaları sonrasında zorla yerinden edilmenin olumsuz etkilerini deneyimledi. 2011 ve 2017 yılları arasında Suriye içerisinde yerinden edilen insan sayısı 6,5 milyondur. Yıl boyunca yarım milyondan fazla insan Suriye'yi terk etti, böylece toplam Suriyeli mülteci sayısı 5 milyonu aştı.

IRAK'IN KÜRDİSTAN BÖLGESİ

Hükümet güçleri, Irak Kürdistan Bölgesi'nin bağımsızlık referandumuna, tartışmalı Kerkük şehrini ve İD ile mücadelede Kürt Peşmerge güçleri tarafından ele geçirilen bölgenin büyük kısmını hızlıca geri aldıkları bir operasyon gerçekleştirerek yanıt verdi. Ekim ayında, farklı etnik gruplar barındıran Tuz Kurmatu şehrinde milisler tarafından desteklenen Irak hükümet güçleri ve Peşmerge güçleri arasında patlak veren şiddetli çatışmalar sonrasında on binlerce sivil evlerini terk etmeye zorlandı, ayırım gözetmeyen saldırılarda en az 11 sivil öldürüldü.

LIBYA'DA HUKUKSUZLUK

Üç rakip hükümet ve yüzlerce milis ve silahlı grup Libya'daki topraklar, kazançlı ticaret rotaları ve stratejik askeri noktalar üzerinde güç ve kontrol sahibi olmak için çatışmaya devam etti. Milisler ve silahlı gruplar nüfusu yoğun olan bölgelerde ayırım gözetmeyen saldırılarda bulunarak sivillerin ölümüne neden oldu, rakip gruplardan ele geçirdikleri kişileri infaz etti ve aralarında siyasi aktivistler ve insan hakları aktivistlerinin de bulunduğu yüzlerce kişiyi, köken, görüş, algılanmış siyasal bağlantılar veya algılanmış mal varlığı sebebiyle kaçırdı ve yasadışı biçimde alıkoymdu. Sayıları 20.000'i bulan mülteci ve göçmen aşırı kalabalık ve hijyenik koşulların bulunmadığı gözaltı merkezlerinde keyfi ve süresiz olarak tutuldu, merkezleri

yöneten yetkililer ve milislerin ellerinde işkence, zorla çalıştırma, zorbalık ve yasadışı infaza maruz kaldı. Başta İtalya olmak üzere AB üye devletlerinin Libya Sahil Güvenlik'e ve göçmen gözümleri merkezlerine sağladığı yardım bu ihlallere suç ortağı olmalarına neden oldu.

CEZASIZLIK

Geçmişteki ağır ihlallerin cezasız kalması endişe konusu olmaya devam etti.

Son dönemde meydana gelen ve devam eden çatışmalarda işlenen suçların mağdurları genel olarak ulusal seviyede köklü hale gelmiş cezasızlıkla karşı karşıya kaldı. Irak'ta yetkililer, Irak güçleri ve hükümet yanlısı milislerin işkence, yargısız infaz ve zorla kaybetme gibi ciddi ihlallerde bulunduğu iddialarına yanıt olarak soruşturma yapılacağını duyurdu. Ancak bulguları halkla paylaşmaktan sürekli olarak kaçındı. Libya'da yargı sistemi kendi işlevsizliği nedeniyle başarısız oldu, sulh hakimleri genellikle misilleme korkusuyla ihlallerin sorumlularını takip etmedi. Suriye'de yargı sistemi bağımsız değildi ve devlet güçlerinin işlediği suçları araştırmadı ve yargılamadı. Yemen'de hükümet tarafından kurulan İnsan Hakları İhlal İddialarını Araştırma Ulusal Komisyonu Yemen'deki çatışmanın tüm taraflarınca işlendiği iddia edilen suçları uluslararası standartlara göre soruşturmadı.

YAVAŞ GERÇEKLEŞEN İLERLEMELER

Bölgede devam eden tek ulusal geçiş dönemi adaleti mekanizması olan ve Temmuz 1955 - Aralık 2013 tarihleri arasında işlenen insan hakları ihlallerini ele alma yetkisi verilen Tunus Hakikat ve Onur Komisyonu kamuya açık 11 celse gerçekleştirdi, bu celselerde mağdurlar ve failer seçim sahtekarlığı, zorla kaybolma ve işkence gibi çeşitli ihlaller hakkında tanıklık etti. Ancak davaların özelleşmiş dava dairelerine sevk edilmesi için yapılacak anlaşma konusunda ilerleme sağlanmadı ve emniyet kurumları Komisyon'a soruşturmalar için talep ettiği bilgileri sunmadı.

Uluslararası ölçekte bazı önemli inisiyatifler yavaş da olsa devam etti. Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcılığı 2014 yılındaki Gazze-İsrail çatışması da dahil olmak üzere 13 Haziran 2014'ten itibaren İşgal Altındaki Filistin Toprakları'nda işlendiği iddia edilen suçların uluslararası hukuk kapsamında ön incelemesine devam etti. Libya'da ise soruşturmalarını siyasi ve askeri liderlerden, göçmenlere yönelik geniş ölçekte sistematik kötü muameleye maruz kalmasını içerecek şekilde genişletti.

Diğer inisiyatiflerin de olumlu özellikleri vardı ancak itibarları lekelenildi veya çabaları baltalandı. BM Güvenlik Konseyi Eylül ayında Irak'ta İD tarafından işlenen savaş suçları ve insan hakları ihlalleri için hesap verebilirliğin sağlanmasını amaçlayan bir karar aldı ancak Irak güçleri, milisler ve ABD liderliğindeki koalisyon tarafından işlenen suçlar için hesap verebilirliği sağlayacak hükümler içermedi. BM ve Kimyasal Silahları Yasaklama Örgütü'nün Ortak Araştırma Mekanizması Suriye'de kimyasal silah kullanımında hesap verebilirlik konusunda ilerleme kaydetti ancak yetki alanının genişletilmesi Güvenlik Konseyi'nde Rusya tarafından veto edildi.

Gerçekleşen iki gelişme özellikle zorlu görünen iki çatışmada hak ihlalleri mağdurları için hakikatin ve adaletin sağlanması konusunda uzun vadede umut ışığı yaktı. Mart 2011'den bu yana Suriye'de uluslararası hukuk kapsamında en ciddi suçların soruşturulması ve yargılanmasına yardımcı olmak üzere Uluslararası Tarafsız ve Bağımsız Mekanizma, BM Genel Kurulu tarafından Aralık 2016'daki resmi kuruluşundan sonra yıl boyunca şekil aldı. BM İnsan Hakları Konseyi ise Eylül ayında Yemen'de tüm tarafların ihlallerini araştırmak için bir uzmanlar paneli oluşturma kararı aldı. Her iki gelişme de insan hakları örgütlerinin birlikte yürüttüğü savunuculuk faaliyetlerinin ardından gerçekleşti.

ULUSLARARASI

AF ÖRGÜTÜ

RAPORU 2017/18

ÜLKE BİLGİLERİ

TÜRKİYE

Türkiye Cumhuriyeti

Cumhurbaşkanı: **Recep Tayyip Erdoğan**

Başbakan: **Binali Yıldırım**

Devam eden olağanüstü hal, insan hakları ihlalleri için uygun bir zemin hazırladı. Her tür muhalefet acımasızca bastırıldı, gazeteciler, siyasi aktivistler ve insan hakları savunucuları hedef alınanlar arasında yer aldı. İşkence vakaları bildirilmeye devam etti fakat Temmuz 2016'daki darbe girişiminden sonraki haftalara kıyasla sayıları azaldı. Yaygın cezasızlık nedeniyle resmi görevlilerin işlediği insan hakları ihlallerinin etkili biçimde incelenmesi engellendi. Ocak ayındaki iki saldırı da dahil olmak üzere silahlı grupların hak suistimalleri devam etti. Ancak Ocak ayından sonra, önceki yıllarda sık sık gerçekleşen ve ayırım yapmaksızın sivilleri hedef alan bombalı saldırılar olmadı. Ülkenin güneydoğusunda yerinden edilen insanların durumuna dair bir çözüm üretilmedi. Türkiye, dünyadaki en büyük mülteci gruplarından birine ev sahipliği yapmaya devam etti. Yalnızca kayıtlı Suriyeli mülteci sayısı 3 milyonu aştı; ancak mültecilerin zorla geri gönderme tehlikesi hâlâ mevcuttu.

ARKA PLAN

Temmuz 2016'da gerçekleşen darbe girişiminden sonra uygulanan olağanüstü hal yıl boyunca yürürlükte kaldı. Olağanüstü hal, insan haklarının hukuka aykırı bir biçimde kısıtlanmasının yolunu açtı ve hükümete, Meclis ve mahkemelerin etkili denetimi olmaksızın kanunları yürürlüğe koyma imkânı sağladı.

Halkların Demokratik Partisi'nin (HDP) iki genel başkanı da dahil olmak üzere 2016 yılında tutuklanan dokuz milletvekili yıl boyunca tutuklu kaldı. HDP'nin kardeş partisi Demokratik Bölgeler Partisi'nin, Türkiye'nin güney ve güneydoğu bölgelerinde Kürtlerin yoğun olarak yaşadıkları yerleri temsil eden

ve seçimle göreve gelen altmış belediye başkanı da yılı tutuklu geçirdi.

. Bunların yerine atanan ve seçim gelmeyen devlet görevlileri 2017 boyunca göreve devam etti. Ekim ayında İstanbul ve başkent Ankara'yı temsil edenler de dahil olmak üzere seçimle göreve gelen altı belediye başkanı, Cumhurbaşkanı'nın isteği üzerine istifa etmek zorunda bırakıldı. Bu gelişmeler sonucunda, Türkiye nüfusunun üçte biri, 2016 yerel seçimlerde seçtikleri kişiler tarafından temsil edilmez hâle geldi.

Yetkililerin 2016 darbe girişiminin faili olmakla suçladığı "Fethullahçı Terör Örgütü"ne (FETÖ) üyelikle bağlantılı suçlardan 50.000'den fazla kişi tutuklu olarak yargılandı. Yaklaşık aynı sayıda kişi şartlı olarak tahliye edildi ve adli kontrole tabi tutuldu. Bu kişilerin yalnızca küçük bir kısmı darbe girişimindeki olaylarda fiilen yer almakla suçlandı. Türkiye'deki hâkimlerin ve savcılarının yaklaşık üçte birinin ihraç edilmesi veya tutuklanmasıyla birlikte, mensuplarının önemli bir bölümünü kaybeden yargı, yoğun siyasal baskı altında kalmaya devam etti. Keyfi, uzun süreli ve cezalandırıcı boyuttaki tutuklu yargılamalar ve adil yargılanma hakkının ihlalleri rutin bir biçimde sürdü.

Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ile devletin güvenlik güçleri arasındaki silahlı çatışmalar devam etti. Türk Silahlı Kuvvetleri aynı zamanda Suriye ve Irak'taki silahlı gruplara askeri operasyonlar düzenledi; Eylül ayında Meclis tarafından söz konusu operasyonları yapma yetkisinin bir yıl süreyle uzatılmasına karar verildi.

Nisan ayında Cumhurbaşkanı'na geniş yetkiler veren anayasal düzenlemeler referandum ile kabul edildi. Önerilen değişikliklere itiraz edenler, devletin resmi yayın kuruluşlarına erişimlerinin büyük ölçüde sınırlandırıldığı ve karşı görüşlerini halka açık biçimde ifade etmelerinin engellendiği konusunda şikayette bulundu. Yetkililer oy sayımında hile yapıldığı yönündeki iddiaları da göz ardı etti.

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

Sivil toplum temsilcileri de dahil olmak üzere toplum işten çıkartılma, örgütlerinin

kapatılması veya ceza kovuşturmayaya uğrama korkusuyla kendi kendisine yaygın olarak sansür uyguladı, sosyal medya paylaşımlarını sildi ve kamusal alanda yorumda bulunmaktan kaçındı.

Binlerce kişi, barışçıl biçimde ifade özgürlüğü hakkını kullandığı için, hakaret suçları ve terörle uydurma suçlara yönelik yasalarda dahilinde, ceza soruşturma ve kovuşturmalara uğradı.

Keyfi ve ceza olarak nitelendirilecek denli uzun tutuklu yargılama pratiği rutin bir şekilde uygulandı. Soruşturmalara ilişkin gizli bilgiler hükümete yakın basın organlarına sızdırıldı ve gazetelerin birinci sayfalarında yer aldı, hükümet sözcüleri ise devam eden soruşturmalarda hakkında önyargılı açıklamalarda bulundu. Gazeteciler ve siyasi aktivistlere yönelik ceza kovuşturmaları devam etti, insan hakları savunucularına karşı açılan dava sayısında keskin bir artış yaşandı. Uluslararası gazeteciler ve medya mensupları da hedef alındı.

Radyo, televizyon ve basılı medyada hükümete yönelik eleştiriler büyük oranda ortadan kalktı, muhalif görüşler ağırlıklı olarak internet temelli medyaya sıkıştı. Hükümet, internetteki içeriği sansürlemek amacıyla, etkili bir itiraz yolu bulunmayan idari yasaklara başvurmaya devam etti. Nisan ayında, Türkiye yetkilileri, hükümet ve Suriye'deki bazı silahlı gruplar arasında bağlantı olduğunu iddia eden haberlerden alıntı yapılan bir sayfa nedeniyle, internet ansiklopedisi Wikipedia'ya erişimi tamamen engelledi. Wikipedia sayfası yeniden düzenlemeyi reddetti. Yıl sonu itibarıyla sayfaya erişim hâlâ engelliydi.

GAZETECİLER

Yıl sonunda tutuklu yargılanan 100'den fazla gazeteci ve medya çalışanının arasında laik muhalif Cumhuriyet gazetesi çalışanı üç kişi de vardı. Cumhuriyet'te çalışan ve tutuklu yargılanan diğer sekiz meslektaşları, yıl boyunca farklı celselerde tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

KHK'lar kapsamında devlet tarafından kapatılan medya organlarında çalışan gazetecilere yönelik yargılamalar, tutuklamalar ve mahkumiyet kararları devam

etti. Eylül 2016'da gözaltına alınan Taraf gazetesi eski Genel Yayın Yönetmeni Ahmet Altan ve kardeşi Mehmet Altan ile Zaman grubu gazeteleri için çalışan 34 gazetecinin Gülen hareketine üye oldukları gerekçesiyle tutuklu yargılanması sürüyor. Jinha haber ajansından gazeteci Zehra Doğan, terör propagandasından suçlu bulundu ve Haziran ayından itibaren iki yıl dokuz ay 22 gün olan hapis cezasını çekmeye başladı. Özgür Gündem gazetesi Sorumlu Yazışmaları Müdürü İnan Kızılkaya, PKK üyeliği gerekçesiyle açılan dava kapsamında 440 gün tutuklu kaldıktan sonra, Kasım ayında tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

Alman Die Welt gazetesi muhabiri Deniz Yücel Şubat ayında tutuklandı ve yıl sonu itibarıyla hakkında hiçbir suçlama bulunmaksızın hala tutuklu idi. Yücel, tutukluluk süresinin büyük bölümünü ise hücrede tecritte geçirdi. Wall Street Journal Türkiye muhabiri Ayla Albayrak ise terör propagandası suçundan mahkum edildi. Albayrak, 2015'te devlet güçleri ve PKK bağlantılı gençler arasındaki silahlı çatışmalar hakkında yazdığı bir makale nedeniyle iki yıl bir ay hapis cezasına mahkum edildi.

İNSAN HAKLARI SAVUNUCULARI

Temmuz ayında polis İstanbul Büyükşehir'deki bir insan hakları çalışma toplantısına baskın yaparak aralarında iki yabancı uyrukunun da bulunduğu 10 insan hakları savunucusunu gözaltına aldı. Uluslararası Af Örgütü Türkiye Direktörü İdil Eser'in de aralarında bulunduğu sekiz kişi, insan hakları savunucusu olarak yürüttükleri çalışmalara dayandırılan uydurma "terör örgütü üyeliği" suçlamasıyla Ekim ayında davaları başlayana kadar tutuklu kaldı. Mahkeme, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Yönetim Kurulu Başkanı Taner Kılıç'ın da bu davaya dahil edilmesine karar verdi. Haziran ayında tutuklanan Taner Kılıç, telefonuna ByLock uygulaması indirdiği gerekçesiyle "FETÖ üyeliğiyle" suçlandı. Yetkililer, ByLock mesajlaşma uygulamasını grubun iletişim amacıyla kullandığını ifade ediyor. Taner Kılıç'ın uygulamayı telefonuna indirmedikçe gösteren iki bağımsız bilirkişi raporu bulunmasına ve savcılığın inandırıcı bir delil sunmamasına rağmen Taner Kılıç yıl

sonu itibariyle tutuklu yargılanmaya devam ediyordu.

Önde gelen insan hakları savunucusu Murat Çelikkın, Özgür Gündem gazetesiyle dayanışmak için 2016 yılında Nöbetçi Genel Yayın Yönetmenliği yaptığı gerekçesiyle açılan davada, terör propagandası suçundan mahkum edildi. Çelikkın, Ağustos'ta verilen 18 ay hapis cezasının iki ayını tamamladıktan sonra Ekim ayında denetimli serbestlikle tahliye edildi. 16 aktivistin ise aynı eylemde yer almaları nedeniyle aldıkları cezalar tecil edildi, 18'i hakkındaki davalar sürüyordu.

Sivil toplum lideri Osman Kavala 2016 yılındaki darbe girişimiyle bağlantılı olarak "anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs" suçlamasıyla Ekim ayında gözaltına alındı. Yıl sonu itibarıyla hala hakkında bir iddianame hazırlanmadan tutukluluğu sürüyordu.

İnsan Hakları Derneği (İHD) Başkan Yardımcısı ve Diyarbakır Şube Başkanı Raci Bilici hakkındaki "terör örgütü üyeliği" suçlamasıyla açılan dava Kasım ayında başladı. 20'den fazla İHD görevlisi de terör suçları iddiasıyla yargılanıyordu.

İnsan hakları davalarını üstlenen ve 2016 yılında çıkarılan bir Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kapatılan Çağdaş Hukukçular Derneği'nin (ÇHD) beş temsilcisi, ülke çapında gerçekleştirilen polis operasyonlarında gözaltına alınarak tutuklandı. ÇHD temsilcileri, PKK veya DHKP-C ile bağlantılı oldukları iddiasıyla suçlanıyordu. Kasım ayında gözaltına alınan ÇHD Başkanı Selçuk Kozagaçlı, yıl sonu itibarıyla hala tutuklu idi.

AKTİVİSTLER

Aktivistler, yetkililere yönelik eleştirileri nedeniyle hedef alındı. Nuriye Gülmen ve Semih Özakça, barışçıl protestoları nedeniyle Mayıs ayında gözaltına alındı ve tutuklandı. Her ikisi de KHK ile keyfi olarak görevden alınmalarını protesto amacıyla Mart ayında açlık grevine başlamıştı. Semih Özakça Ekim ayında tahliye edildi ancak Nuriye Gülmen DHKP-C üyeliğinden mahkumiyet aldı. Aralık ayına kadar tutuklu kaldı. Karar hâlâ temyiz aşamasındaydı. Semih Özakça ise aynı suçtan beraat etti. Polis, Gülmen ve

Özakça'nın serbest bırakılmasını talep eden protestocuları da rutin olarak gözaltına aldı.

Ocak 2016'da güneydoğudaki askeri operasyonlara son verme çağrısı yapan 70'ten fazla Barış için Akademisyen hakkında PKK propagandası yapmak suçlamasıyla dava açıldı. İlk duruşmalar Aralık ayında başladı.

Aktivist Barbaros Şansal, sosyal medyada hükümeti eleştiren paylaşımlarının ardından Ocak ayında tutuklandı. Ceza Kanunu'nun 301. maddesi kapsamında "Türk Milletini aşışılama" suçundan Haziran ayında hüküm giydi ve altı ay 20 günlük hapis cezası ertelendi.

TOPLANMA ÖZGÜRLÜĞÜ

Valiler olağanüstü hal kapsamındaki yetkilerine dayanarak keyfi ve kapsamlı yasaklar uyguladığından sokak gösterileri giderek azaldı, polis riske rağmen gösteri yapan az sayıda insana karşı da aşırı güç kullandı. Ana muhalefet partisi CHP öncülüğünde yapılan "Adalet Yürüyüşü" barış içinde tamamlanarak bu uygulamalara dikkate değer bir istisna oluşturdu. İstanbul'da geleneksel olarak düzenlenen 1 Mayıs eylemi, önde gelen sendikalarla anlaşarak şehir merkezi dışında gerçekleştirildi.

Daha önce her yıl düzenlenen İstanbul Onur Yürüyüşü, uydurma güvenlik gerekçeleriyle bu yıl üçüncü kez yasaklandı. Polis plastik mermi kullanılarak, keyfi gözaltılar gerçekleştirerek, gereksiz ve aşırı güç uygulayarak yürüyüş yapmak isteyen küçük grupları hedef aldı. Kasım ayında Ankara'daki yetkililer, lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel ve interseks (LGBTİ) dayanışma örgütleri tarafından düzenlenen etkinlikleri, şehirde gerçekleştirilmesi planlanan LGBTİ temalı film festivali öncesinde sınırsız süreyle yasakladı. Gerekece olarak yine uydurma güvenlik gerekçeleri öne sürüldü.

Haziran ve Temmuz aylarında Ankara ve İstanbul arasındaki 400 km'lik "Adalet Yürüyüşü"ne 200.000'den fazla kişi katıldı. CHP milletvekili Enis Berberoğlu, Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) tırları ile Suriye'ye silah sevk edildiğini gösterdiği iddia edilen

videoyu gazetecilerle paylaştığı gerekçesiyle casuslukla suçlanmıştı. Berberoğlu'nun 25 yıl hapse mâhkum edilmesi üzerine bu yürüyüşün yapılacağı duyuruldu. Ekim ayında Berberoğlu'na verilen hüküm temyiz mahkemesi tarafından bozuldu ve davanın yeniden görülmesine karar verildi.

İŞKENCE VE DİĞER KÖTÜ MUAMELELER

Özellikle polis gözaltılarında olmak üzere işkence ve diğer kötü muamele vakaları bildirilmeye devam edildi, fakat Temmuz 2016'daki darbe girişiminden sonraki haftalara kıyasla vaka sayısı oldukça azaldı. Türkiye yetkilileri, Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi'nin darbe girişimi sonrasındaki işkence iddiaları hakkındaki raporunu yayımlamasına izin vermeyi hâlâ reddediyorlardı. Gözaltı merkezlerini denetlemeye yetkili olan, etkili bir ulusal önleme mekanizması bulunmuyordu. İşkence iddialarına yönelik soruşturmalara ilişkin istatistiklerde mevcut değil ve işkence iddialarının etkili bir biçimde soruşturulduğu yönünde hiçbir kanıt yoktu.

Ağustos ayında STK'lar, PKK ile girilen ve iki güvenlik güçleri mensubunun da hayatını kaybettiği çatışma sonrasında, Şırnak ilinin Altınsu/Şapatan köyünde asker ve polislerin en az 30 kişiyi dövdüğünü bildirdi. Görgü tanıkları köylülerin evlerinden çıkarıldığını, keyfi olarak alıkonulduğunu, köylülere köy meydanında dayak atıldığını ve aralarından 10 kişinin gözaltına alındığını ifade etti. Köylülerin dövülme nedeniyle vücutlarında meydana gelen yaraların fotoğrafları sosyal medyada paylaşıldı. Valilikten yapılan açıklamayla işkence iddiaları reddedildi ve bu iddiaları destekleyen haberlerin "terör propagandası" olduğu ileri sürüldü.

CEZASIZLIK

Yoğun siyasal baskı sebebiyle, savcılar ve hâkimler kolluk mensuplarının gerçekleştirdiği iddia edilen insan hakları ihlallerinin soruşturması ve sorumluların adalet önüne çıkarılması konusunda önceki yıllara kıyasla daha da az istekliydi. Gözaltına alarak ve haklarında ceza davaları açarak avukatlara gözdağı verilmesi, avukatların suç

duyurusunda bulunmasını daha da fazla engelledi.

2015 ve 2016 yıllarında güneydoğu bölgesinde uygulanan süresiz sokağa çıkma yasakları sırasında gerçekleştiği iddia edilen insan hakları ihlallerini soruşturma konusunda ilerleme kaydedilmedi. Türkiye'nin onaylamasının üzerinden beş yıldan fazla süre geçmesine rağmen Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin (İstanbul Sözleşmesi) uygulanması hâlâ kusurluydu ve kadına yönelik şiddet vakaları artmaya devam etti.

Nisan ayında, Berkin Elvan'ı öldürmekle suçlanan polis memurunun davası İstanbul'da görülmeye başlandı. Berkin Elvan Haziran 2013'teki Gezi Parkı eylemleri sırasında biber gazı fişeğinin kendisine isabet etmesi nedeniyle oluşan yaralardan dolayı hayatını kaybetmişti. Olay yeri kamera kayıtlarının elde edilmesinde yaşanan ihmaller nedeniyle soruşturma ciddi şekilde gecikmişti.

İnsan hakları avukatı ve Diyarbakır Baro Başkanı Tahir Elçi'nin 28 Kasım 2015 tarihinde vurularak öldürülmesinin üzerinden iki yıldan fazla zaman geçmesine rağmen şüpheliler hâlâ tespit edilmedi. Olay yeri kamera kayıtlarının elde edilmesinde yaşanan ihmaller veya gecikmeler soruşturmayı engellemeye devam etti.

Hükümet, Temmuz ayında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne gönderilen 34 dosyayla ilgili bilgi verdi. Söz konusu dosyalar, 2015 ve 2016 yıllarında güneydoğu bölgesinde uygulanan sokağa çıkma yasakları sırasında gerçekleştiği öne sürülen yaşam hakkı, işkencenin önlenmesi, özgürlük ve güvenlik hakları da dahil olmak üzere bir dizi hak ihlalini içeriyordu.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız platformu kadın cinayetlerinin artmakta olduğunu ve basın bu davalara gösterdiği ilginin azaldığını bildirdi. Platform, 25 Kasım'a kadar 2017 boyunca 392 kadının öldürüldüğünü bildirdi.

SİLAHLI GRUPLAR TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLEN SUİSTİMLER

Silahlı grupların hak ihlalleri devam etti, fakat gelişigüzel ve toplumu hedef alan saldırıların sayısı önceki yıllara kıyasla daha düşüktü.

Ocak ayında bir silahlı saldırının İstanbul'daki popüler bir gece kulübüne saldırı düzenlemesi sonucunda 39 kişi hayatını kaybetti ve 70'den fazla kişi yaralandı. Bu saldırıyı kendini İslam Devleti (İD) olarak tanımlayan silahlı grup üstlendi.

Ocak ayında İzmir Adliye binasını hedef alan saldırganlar ise iki kişiyi öldürdü ve 10 kişiyi yaraladı. Saldırıyı PKK bağlantılı Kürdistan Özgürlük Şahinleri (TAK) grubu üstlendi.

Haziran ayında PKK, Tunceli ilinden kaçırılan öğretmen Necmettin Yılmaz'ın öldürülmesinin sorumluluğunu üstlendi.

İHRAÇLAR

KHK'lar kapsamında kamu sektörü çalışanlarının açıkça belirtilemeyen biçimde "terörist gruplarla" bağlantılı oldukları iddiasıyla kamu görevinden ihraç edilmelerine devam edildi. Yıl boyunca yaklaşık 20.000 kişi işten çıkarıldı, böylece Temmuz 2016'dan beri ihraç edilen kamu çalışanı sayısı toplam 107.000'i buldu. Çoğunun mesleklerini icra etmeleri engellendi. İşten çıkarıldıktan sonra "terörist" olarak damgalanmaları nedeniyle birçoğu başka bir iş bulmakta zorlandı. Ocak ayında yetkililer işten çıkarmaları değerlendirmek için yedi kişiden oluşan bir Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu kurulacağını ilan etti. Komisyon Temmuz ayına kadar kurulmadı, yıl sonunda yapılan 100.000 itirazdan yaklaşık 100 tanesi hakkında karar alınmıştı. Komisyon'un bağımsız olmadığı ve görevi yerine getirme kapasitesine haiz olmadığını konusunda pek çok eleştiri yapıldı. Haziran ayında Köksal/Türkiye başvurusunu kabul edilemez bularak reddeden Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Komisyon'un etkili bir çözüm olmayacağına dair bir gerekçe bulunmadığına karar verdi. Mahkemenin bu kararı, Komisyon'un etkinliğinin Mahkeme tarafından gelecekte yeniden değerlendirilmesi için açık kapı bıraktı.

ÜLKE İÇİNDE YERİNDEN EDİLENLER

2015 ve 2016 yıllarında güneydoğu bölgesinde uygulanan sokağa çıkma yasakları kapsamında evlerinden edilen tahmini 500.000 kişi yeterli barınma ve geçim kaynaklarına erişim sağlayamadı. Birçoğu devletin güvenlik güçlerinin PKK ile bağlantılı silahlı kişilerle çatışmaya girdiği askeri operasyonlar sırasında veya sonrasında yıkılan evlerine geri dönemedi. Yetkililer, insanların evlerine nasıl dönecekleri konusunda kapsamlı bir plan sunmadı.

Diyarbakır'ın Sur ilçesinde sokağa çıkma yasağı sırasında evlerinden edilen insanlar tüm ilçeyi etkileyen kentsel dönüşüm planı kapsamında tahliyeyle zorlanarak ikinci defa evlerini kaybetti. Mayıs ayında yüzlerce hanenin elektriği ve suyu kesildi. Bu hareketin, hane sakinlerini bölgeden zorla çıkartmaya yönelik bir çaba olduğu açıktı.

MÜLTECİLER VE SİĞINMACILAR

Türkiye 3.300.000'den fazla kayıtlı Suriyeli mülteci ile dünyanın en büyük mülteci nüfuslarından birine ev sahipliği yapmaya devam etti. Mültecilerin durumunu iyileştirmeye yönelik yeni girişimlere rağmen, birçok mülteci geçim kaynağı, barınma, sağlık hizmetleri ve çocukları için eğitim hizmetlerine yeterli ölçüde erişemedi. Suriyeliler dışındaki mülteciler statülerinin belirlenmesi hususunda adil ve etkin prosedürlere ulaşamadı. Mülteciler ve sığınmacıların Suriye de dahil olmak üzere ülkelerine zorla geri gönderildikleri bildirilmeye devam etti. Mültecilere insani yardım sağlayan uluslararası STK'lar, yetkililerin ülkedeki çalışmalarına sınırlama getirmeleri ve bazı durumlarda faaliyet izinlerinin geri alınması sebebiyle Türkiye'deki çalışmalarının giderek daha fazla engelle karşılaştı.

Mayıs sonu ve Haziran başında Suriyeli ve Iraklı mülteciler ve sığınmacıların Van'daki Geri Gönderme Merkezi'nden kendi ülkelerine toplu halde zorla geri gönderildikleri bildirildi. Raporlara göre yaklaşık 200 Iraklı ve 300 Suriyeli, yetkililerin kendilerine "gönüllü geri dönüş"ü kabul

ettikleri belgeleri zorla imzalatmaları üzerine zorla geri gönderildi.

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ

RAPORU 2017/18

DÜNYADA İNSAN HAKLARININ DURUMU

Uluslararası Af Örgütü Raporu 2017/18, 2017 yılında 159 ülke ve bölgede insan haklarının durumunu belgeliyor. Uluslararası Af Örgütü'nün ilgilendiği konuları ve eylem çağrılarını ortaya koyuyor ve politika belirleyiciler, aktivistler ve insan haklarıyla ilgilenen herkes için önemli bir kaynak teşkil ediyor.

2017 yılı boyunca, çatışmalar, kemer sıkma tedbirleri ve doğal afetler çok sayıda kişiyi daha derin bir yoksulluğa ve güvensizliğe itti. Milyonlarca kişi evini terk etmeye ve kendi ülkesi içerisinde başka yerlerde veya uluslararası sınırların ötesinde sığınma aramaya zorlandı. Dünyanın tüm bölgelerinde ayrımcılık yaygın olmaya devam etti ve kimi zaman mağdurlar için ölümcül sonuçlara neden oldu. Her türden hükümet gazetecileri, insan hakları savunucularını ve çevre aktivistlerini tehdit etmek ve onlara saldırmak da dahil olmak üzere, ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü haklarını ihlal etmeye devam etti.

Fakat tüm bölgelerde, insanların cesareti ve kararlılığı parlamaya devam etti. Milyonlarca kişi adaletsizliğe karşı çıktı; seslerinin duyulması ve haklarının gerçekleştirilmesini talep etti. Bu kişiler geçmiş suçlar için adaletin sağlanmasına katkıda bulundu ve yetkililere eylemleri nedeniyle sorumlu tutulacaklarını gün be gün hatırlattı. Hala yapılacak çok şey olsa da lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks hakları gibi konularda gerçekleşen ilerleme insan hakları için ses çıkardığımızda neleri başarabileceğimizi gösteriyor.

amnesty.org

AMNESTY
INTERNATIONAL

